

Hanna Lahti

TARINATAAJUUS -

tarinat vaikuttamisen välineenä

TARINATAAJUUS -

tarinat vaikuttamisen välineenä

Hanna Lahti
Opinnäytetyö
Kevät 2020
Viestinnän tutkinto-ohjelma
Oulun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Oulun ammattikorkeakoulu
Viestinnän tutkinto-ohjelma, mediatuottamisen suuntautumisvaihtoehto

Tekijä: Hanna Lahti

Opinnäytetyön nimi: Tarinataajuus - tarinat vaikuttamisen välineenä

Työn ohjaaja: Pekka Isomursu

Työn valmistuslukukausi ja -vuosi: Kevät 2020

Sivumäärä: 51

Audiovisuaalisella ja luovilla aloilla tarinat ovat ilmaa jota hengitämme ja ilmaisu ”Content is king” lunastetaan päivittäin. Tämän opinnäytetyön kautta pystyin konkretisoimaan tuon ’ilman’ sel-laiseksi, jota pystyn hyödyntämään omalla työurallani.

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli yhdistää kaksi asiaa: 1) luovien alojen keskeisin elementti eli sisältö, tässä tapauksessa tarinat, ja 2) työelämän vaikuttamisen välineet, tässä tapauksessa puheet. Tavoitteenani oli vastata kolmeen yksinkertaiseen kysymykseen: mikä tekee tarinan, miksi niitä kannattaa käyttää vaikuttamisen välineenä ja miten niitä käytettiin TEDxOulu-tapahtuman puheissa.

Tietoperusta johdattaa ensin tarinan rakenteiden tutkimukseen ja teorioihin Aristotelesta Pixarin tarinarunkoon ja tarinankerronnan historiaan. On myös tärkeä ymmärtää, miksi tarinoita ylipäänsä kannattaa käyttää vaikuttamisen välineenä, tutkimalla tarinankerronnan fysiologisia, neurologisia ja psykologisia vaikutuksia. Todensin tässä työssä tutkimusten kautta, miten tarinat vaikuttavat keskittymiseen, luottamuksen kasvattamiseen, muistiin ja arvoihin, ja sovelsin näitä itsemäärittelemäni tarinataajuuden rakentamiseen.

Analyysin tutkimusaineistona käytin TEDxOulu-tapahtuman yhdeksää 9–18 minuutin mittaista pu-
hetta ja analysoin niitä teoreettisen sisällönanalyysin keinoin.

Parhaimmillaan tämä opinnäytetyö motivoi lukijaa käyttämään tarinoita silloin, kun todella haluaa tärkeän viestinsä menevän kuulijalle tai lukijalle perille. Parhaimmillaan toivoisin lukijan kokevan saman ahaa-elämyksen kuin itse kirjoittaessani tätä työtä.

Asiasanat: narratiivisuus, tarinat, vaikuttavuus, puheet, retoriikka

ABSTRACT

Oulu University of Applied Sciences
Degree Programme in Communication, Media production

Author: Hanna Lahti

Title of thesis: Story frequency – influencing by storytelling

Supervisor: Pekka Isomursu

Term and year when the thesis was submitted: Spring 2020 Number of pages: 51

As I started my studies and early working career within the creative industries I learned: “Content is king”. As my career path has derived somewhat from where it started, I have been struggling to harness the elements of creative industries as tools for my present career.

The aim of this thesis is to combine creative content, in this thesis depicted by stories, with effective communication used in work-life. This is done by answering the following three questions:

- 1) What makes an effective narrative?
- 2) Why should stories be used as a means of effective communication?
- 3) How narrative elements and story types were used in TEDxOulu speeches?

The theoretical part of this study explores the theories and structures of narrative and storytelling from Aristoteles to structures used in the drama of modern-day films. Also, as a desk study my object is to show why stories should be used as a means of effective communication as they affect memory, values, concentration and feeling of trust of the recipient. As an analysis I have studied the nine TEDx -talks to find out what narrative elements were used.

At best, this thesis will motivate the reader to use stories and narrative when aiming to effectively convey their message to the recipient. And in the absolute best scenario the reader would experience the same sense of excitement as I did when writing this thesis.

Keywords: rhetoric, narration, efficacy, speeches, tales

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	7
2	TUTKIMUSMENETELMÄ JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	9
	2.1 Tutkimuskysymykset	9
	2.2 Tutkimusmenetelmä	9
	2.3 Tutkimusaineisto	10
3	TARINOIDEN KAAVAT	12
	3.1 Aristoteleen tragedia	12
	3.2 Monomyytti ja arkkityypit	14
	3.2.1 Sankareita ja varjoja	15
	3.2.2 Sankarin matka	18
	3.2.3 Kuuden kohdan kaava	21
	3.3 Tarinatyytit	21
4	TARINOIDEN SYNTY JA VAIKUTUS	24
	4.1 Geometrinen kuvien kolmiodraama	24
	4.2 Muistoja, unia ja ajatuksia siirtävä laite	25
	4.3 Makakiapinat opettavat peilineuroneista	27
	4.4 Retoriikka ja tunteet	28
	4.4.1 Eetos, logos, paatos. Mutta suurin niistä on paatos	28
	4.4.2 Pateettisten tunteiden tärkeydestä	29
5	TARINATAAJUUDEN RAKENNUKSEKSI	31
	5.1 Moraalin molekyyli - luottamus ja keskittyminen	31
	5.2 Arvot ja samaistuminen	34
	5.3 Muistaminen	34
	5.4 Ideoiden siirtäminen	35
	5.5 Tarinataajuus	36
6	TARINAT TEDX-PUHEISSA	38
	6.1 Virittäminen tarinataajudelle	39
	6.2 Monomyytit TEDxOulu-puheissa	40
	6.2.1 Sankarit, varjot ja mentorit	40
	6.2.2 Kemppaalan sankarin matka	41
	6.3 Tarinatyytit TEDxOulu-puheissa	42

6.4	Kuuden kohdan kaava.....	44
7	TULOKSET.....	45
8	POHDINTA.....	46
	LÄHTEET.....	47

1 JOHDANTO

Dan ja Chip Heath aloittavat kirjansa *Made to Stick* tarinalla, joka luo pohjan tälle opinnäytetyölle. Heidän ystävänsä, Dave, matkusti Atlantic Cityyn tärkeään asiakastapaamiseen, jonka jälkeen hänelle jäi hieman aikaa istahtaa hotellin baarissa ennen paluulentoaan. Hänen juotuaan ensimmäisen oluen viehättävän näköinen nainen lähestyi häntä ja kysyi, voisiko hän tarjota Davelle vielä toisen juoman. Imarreltu Dave vastasi myöntävästi ja pienen hetken kuluttua nainen tuli takaisin pöytänsä kahden drinkin kanssa. Dave kiitti ja he kohottivat maljan. Ja muuta Dave ei muistanutkaan, ennen kuin hän heräsi jäillä täytetystä kylpyammeesta. Dave katseli ympärilleen ja yritti ympäristöstään löytää vinkkiä olinpaikastaan. Sitten hän huomasi lapun: ”Älä liiku, soita hätänumeroon”.

Ammeen viereisellä pöydällä oli matkapuhelin, Dave nosti sen ja soitti hätänumeroon. Hätäkeskuksen työntekijä kuulosti oudon rauhalliselta ja kysyi: ”Herra, pyydän sinua hyvin varovasti kurottamaan ja koskemaan alaselkääsi, tunnetko siellä letkun?” Ja totta, Dave tunsi letkun tulevan alaselästään. Hätäkeskuksesta neuvottiin: ”Älä panikoi, mutta toinen munuaisistasi on varastettu. Kaupungissa on liikkunut rikollisliiga, jonka uhriksi olet joutunut. Ambulanssi on tulossa, älä liiku ennen kuin he saapuvat.” (Heath & Heath 2008, 4.)

Jos nyt lopettaisit tämän opinnäytetyön lukemisen tunniksi, pystyisit luultavasti kertomaan tämän, yhden maailman tunnetuimmista urbaaneista legendoista ainakin pääkohdiltaan eteenpäin. Syy Daven matkalle olisi saattanut unohtua, mutta tarinan merkittävät käänneet ja henkilöahmot olisivat varmasti mielessäsi.

Seuraavaksi kappale eräästä tässä opinnäytetyössä käyttämästäni lähdeoteoksesta: ”Tässä kirjassa oletetaan, että tutkimuksen sisäinen johdonmukaisuus, jopa eklektisesti suuntautuneessa tutkimuksessa, olisi eräs merkittävä hyvän tutkimuksen kriteeri. Väitteenä on, että laadullisen tutkimuksen sisäinen johdonmukaisuus saattaisi löytyä erilaisten perinteiden sisältä”. (Tuomi & Sarajärvi 2018)

Tässä on toinen hyvä hetki lopettaa tämän opinnäytteen lukeminen ja palata sen äärelle tunnin jälkeen. Olisi suoranainen ihme, jos vielä pystyisit palaamaan lukemaasi ja kertomaan hyvän tutkimuksen kriteereistä.

Tämä rinnastus on yhtä lailla epäreilu kuin se, jonka Heath ja Heath kirjassaan antavat: verrata nyt hieman kuivakkaa tekstikirjaa yhteen maailman levinneimmistä urbaaneista legendoista, mutta polarisaatio toimii. Jos mietitään, kumpi näistä vastakohtista eniten muistuttaa niitä tarinoita, joita ihminen kuulee työpäivänsä aikana tai lukee yritysten nettisivuilta, niin uskon tai lähestulkoon väitän, että kaikki kaksi tämän opinnäytetyön lukijaa valitsee jälkimmäisen, jo unohdetun narratiivin. (Heath & Heath 2008, 6.)

Kirjoitan tämän opinnäytetyön mediatuottajaopintojeni päätteeksi Oulun ammattikorkeakoulussa. Opintoni alkoivat jo vuonna 2002. Olen tässä välissä ehtinyt olla yli kymmenen vuotta työelämässä aloittaen televisio- ja elokuva-alan töistä ja päätyen markkinointi- ja yrityskehityspainotteisen projektityön kautta asiantuntijaorganisaatioon projektipäälliköksi. Audiovisuaalisella ja luovilla aloilla tarinat ovat ilmaa, jota hengitämme ja ilmaisu ”Content is king” lunastetaan päivittäin. Tämän opinnäytetyön kautta pystyn konkretisoimaan tuon ’ilman’ sellaiseksi, jota pystyn käyttämään omalla työurallani.

Opinnäytetyön kolmas luku käsittelee tarinan keskeisiä elementtejä. Mikä tarina on historiallisessa tutkimuksessa ja minkälaisia erilaisia tarinallisia rakenteita löytyy. Työn neljäs ja viides luku käsittelee tarinan vaikuttavuuden tutkimuksia ja tässä osiossa pyrin saamaan lukijan vakuuttuneeksi siitä, että tarinoita todella tulee ja kannattaa käyttää omassa vaikuttavassa kommunikaatiossaan. Lopulta tutkin, miten näitä on tiedostaen tai tiedostamatta sovellettu käytäntöön Oulussa 26.1.2020 järjestetyn TEDxOulu-tapahtuman puheenvuoroissa.

Läpi opinnäytetyön kantavana ajatuksena on teoriat arkkityypeistä – jaetusta tiedostamattomasta. Ajatus siitä, että tarinat eivät ole tärkeitä pelkästään sosiaalisena ja kulttuurisena ilmiönä, vaan tietyt tarinan rakenteet ja hahmot ovat koodattu meidän dna:hamme, sai minut toden teolla innostumaan aiheesta. Yhtä lailla mielenkiintoisia ovat tutkimukset tarinoiden fysiologisista ja neurologisista vaikutuksista ja siitä kuinka tarinoiden kautta voimme vaikuttaa ihmisten tunteisiin ja asenteisiin ja lopulta toimintaan ja päätöksiin.

2 TUTKIMUSMENETELMÄ JA TUTKIMUSKYSYMYS

2.1 Tutkimuskysymykset

Opinnäytetyössä vastaan kolmeen kysymykseen: mikä, miksi ja miten.

- 1) **Mikä** tekee vaikuttavan tarinan?
- 2) **Miksi** käytämme tarinoita vaikuttavassa viestinnässä?
- 3) **Miten** tarinoita käytettiin TEDxOulu-tapahtumassa?
 - a. Miten kuulija viritettiin tarinataajuudelle?
 - b. Minkälaisia monotyyppejä tarinoista löytyy?
 - c. Minkälaisia tarinarakenteita tarinoista löytyy?

Ensimmäinen kysymys luo myös tietoperustan tähän opinnäytetyöhön. Myös toisessa kysymyksessä on vahva suurilta osin kirjallisuuteen nojaava tietoperusta, mutta tämän kysymyksen käsittelyn sisältää myös omaa tulkintaani. Kolmanteen tutkimuskysymyksen vastatessa käytän analysoitavaa tutkimusaineistoa, jota peilaan lähinnä ensimmäisen kysymyksen tietoperustaan.

2.2 Tutkimusmenetelmä

Ohjaavana tutkimusmenetelmänä käytän tämän opinnäytetyön kuudennessa luvussa sisällönanalyysejä, joka on sopivan väljä teoreettinen kehys nähdyn, kuullun ja luetun tutkimusaineiston jäsentämiseen. Sisällönanalyyseillä ”pyritään saamaan tutkittavasta ilmiöstä kuvaus tiivistetyssä ja yleisessä muodossa”. Sisältöanalyysi on saanut myös kritiikkiä juuri tästä syystä, se nimenomaisesti keskittyy kuvailemaan sisältöä tutkimuksen tuloksena sen sijaisesti, että varsinaisesti analysoisi niitä. (Tuomi & Sarajarvi 2018, 87.)

Näinpä työssäni en tule tekemään johtopäätöksiä tutkimusaineiston eli TEDxOulu-puheiden sisällöstä, vaan tiivistetysti esittelemään ja kuvailemaan sisältöä valitsemistani näkökulmista. Olen piddättäytynyt analysoimaan puheissa esiintyneitä itsenäisiä tarinoita sen sijaan, että olisin tarinallistanut koko puheen.

2.3 Tutkimusaineisto

Tämän työn analyysiosaa varten olen tutkinut Oulussa tammikuussa järjestetyn TedXOulu-tapahtuman seitsemää puhetta. TED (Technology, Entertainment, Design suom. Teknologia, viihde, muotoilu) on vuonna 1984 ensimmäistä kertaa järjestetty voittoa tavoittelematon konferenssi. Vuosien saatossa teemat ovat laajentuneet kattamaan monia muita alueita, ja konferenssien tavoitteena on levittää ideoita ja inspiroida ihmisiä. Virallista TED -puhetta Kalifornian Montereyhin on tähän mennessä päässyt pitämään vain kaksi suomalaista. Oulussa helmikuussa järjestetty TEDx-tapahtuma on puolestaan virallisten TED -puheitten pikkuserkku. Itsenäisesti alueiden järjestämiä TEDx-tapahtumia järjestetään vuotuisesti yli 3000 ympäri maailmaa. TEDx-tapahtumat järjestetään TED:n myöntämän lisenssin ja formaatin mukaisesti. (TED Conferences 2020a)

TEDx itsessään ei kuratoi tai ohjaa puheiden sisältöä, muuten kuin siltä osin, että kaikki kaupallinen mainostaminen puheissa on ehdottomasti kiellettyä. TEDx-puhujan oppaassa on annettu vinkkejä hyvään puheen rakenteeseen. Tarinoiden käyttöön viitataan vain vähän: ”Idea ei ole pelkkä tarina tai lista faktoja” ja ”Puheesi tärkein päämäärä on kertoa idea tehokkaasti, ei kertoa tarinaa tai herättää tunteita. Nämä ovat työkaluja, ei tarkoituksia”. (TED Conferences 2020b)

Tammikuun 26. päivä järjestetyn TedXOulu-tapahtuman aihe oli Arktiset asiat (Arctic Matters) ja tapahtumassa kuultiin yhteensä yhdeksän puhetta (taulukko 1). Puheiden pituudet vaihtelivat 13 ja 18 minuutin välillä, Kaikki puheet on julkaistu TEDx talks youtube -kanavalla helmikuun 2020 aikana.

TAULUKKO 1. TEDxOulu-tapahtuman puhujat ja aiheet.

PUHUJA	TITTELI	AIHE
Alexandra Middleton	Apulaisprofessori, Oulun yliopiston kauppakorkeakoulu	Prejudices about the Arctic / Ennakoluuloja arktisista alueista
Eva Pongracz	Professori, Oulun yliopiston vesi-, energia- ja ympäristötekniikan tutkimusyksiköstä	To waste or not waste: Sustainable consumption or sustainable mindset
Heidi Alamikkela	Yrittäjä, kirjailija	How to say NO and discover your inner Arctic mindset.
Jukka Ahola	Kirjailija, markkinoija	Can you hack creativity with data?
Markku Korkiakoski	Tietoturva-asiantuntija	What's trust got to do with it? – The importance of understanding in the digital age.
Mia Kempaala	Yrityskasvatusasiantuntija Oulun yliopisto	How the Arctic can help you challenge your assumptions.
Nønne Prisle	Apulaisprofessori, Nano- ja molekyyliysteemien tutkimusyksikkö, Oulun yliopisto	Small steps for us, a great leap for our planet.
Simo Kekäläinen	Kehityspäällikkö, Oulun yliopisto	I speak millennial – How about you?
Tiina Ristikari	Kehitysjohtaja, Itla	Let's talk about children - a Nordic model for helping ALL children flourish.

Kaikki TEDxOulu-puheet, ja koko tapahtuma, pidettiin englanniksi ja kaikki käännökset ovat työn kirjoittajan itsensä tekemiä. Analyysia varten olen litteroinut puheet ja käsitellyt täten puheita tekstin kautta.

3 TARINOIDEN KAAVAT

Tarinan ja draaman rakennetta on tutkittu ja dokumentoitu jo ennen ajanlaskumme alkua. Tässä luvussa käsittelemme erilaisia tarinan rakenteita.

3.1 Aristoteleen tragedia

Länsimaista tarinankerrontaa on lähes mahdotonta käsitellä ilman, että ottaa lähtökohdaksi Aristoteleen (384–322 eaa.) merkkiteoksen Runousoppi. Aristoteles oli kreikkalainen filosofi ja tutkija, joka analysoi satoja antiikin Kreikan näytelmiä ja kehitti länsimaisen draaman teorian ja rakenteen. (Heinonen, Kivimäki, Korhonen, Korhonen, Reitala & Aristoteles 2012, 13.) Aristoteleen teorioista käsittelemme kolmea kokonaisuutta: tragedian rakennetta, tragedian tunteita ja juonen dynamiikkaa.

Aristoteles korostaa rakenteessaan johdonmukaisuutta ja määritteleekin tuntemamme draaman kaaren lyhyen ytimekkäästi: ”tragedia on määritelmällisesti suljettu, ja kokonaisena sillä on alku, keskikohta ja loppu” (Heinonen ym. 2012, 105). Tämän Aristoteles määrittelee varsin runollisesti:

”Alku on sellainen, joka ei välttämättä ole toisen seuraus, mutta jonka jälkeen toinen asia on luontevasti olemassa tai syntyy. Loppu sitä vastoin seuraa toista joko välttämättömyyden tai yleistyksen perusteella, eikä sen jälkeen ole mitään muuta. Keskiosa on sellainen, jota ennen ja jonka jälkeen seuraa toinen. Hyvin muodostettujen juonten ei siis pidä alkaa mistä sattuu tai loppua minne sattuu, vaan noudattaa tässä esitettyjä perusteita.” (Aristoteles 1997.)

Samalla Aristoteles määrittelee tarinan kerronnan taloudellisuuden ja askeesin:

”Tapahtumien osat on järjestettävä niin, että jos jokin niistä siirretään tai poistetaan, kokonaisuus eroaa alkuperäisestä ja muuttuu. Sellainen osa, jonka mukana- tai poissaolo ei näy, ei ole minkään kokonaisuuden osa.” (Aristoteles 1997.)

Aristoteleen mukaan siis tarinan osa, jonka poissaolo tai siirtäminen ei muuta juonta mihinkään, ei ole osa tarinaa. Aristoteleen kolminäytöksinen malli on rakenteellisesti siis varsin yksinkertainen.

Vaikka draaman rakenne onkin varsin määräävä, Aristoteles arvotti tragediat kuitenkin sen mukaisesti, kuinka tehokkaasti ne pystyivät saavuttamaan päämääränsä, joka ei ole niinkään tapahtumien ketju, vaan tunteiden herättäminen tietyillä tavoin, tietyssä järjestyksessä. (Hiltunen 2014.)

Aristoteleen tunteista draaman kannalta tärkeimmät olivat myötätunto, pelko ja puhdistautuminen. Pelko (fobos) on Aristoteleen määritelmän mukaan pahan ennakointia, tuskaisuutta ja levottomuutta, jonka aiheuttaa itseän kohdistuva lähestyvä vaara. Lähestyvän vaaran tuli olla tarpeeksi tuhoisa, esimerkiksi kuoleman pelko, jotta tunne toteutuisi. Aristoteleen käsittelemään pelkoon liittyy myös positiivinen tunne: tunne turvallisuudesta. Ihmisen kohdatessa pelon, hän haluaa turvallisuutta ja pois uhkaavasta tilanteesta ja mikä tärkeintä, suuntaa toimintansa sen tavoittaakseen. Lääkäriin koulutuksen saanut Aristoteles myös kirjoitti tunteiden fysiologisista puolista. (Hiltunen, 2014, 35, 43.)

Toinen tärkeistä tunteista Runousopissa on sääli (eleos). Sääli on mielikuva jostain pahasta ja epäoikeudenmukaisesta asiasta, joka tapahtuu sellaiselle ihmiselle, joka ei sitä ansaitsisi. Olennaista on se, että tapahtuman täytyy olla sellainen, jonka voisi kuvitella tapahtuvan itselle tai läheisilleen. Toisin kuin pelko, joka on uhka tapahtumasta, saa säälin aikaan epäoikeudenmukaisen kärsimyksen todistaminen. Tyydytyksen tunteen tragediassa saa aikaan puhdistautuminen (katharsis), joka vapauttaa katsojan pelon ja säälin tunteista. (Hiltunen 2014, 36.)

Siitä, miten nämä tunteet saadaan tehokkaasti aikaiseksi, Aristoteles kirjoittaa seuraavasti: ”Myötätunto herää, kun onnettomuuksia kokee ihminen, joka ei niitä ansaitse, ja pelko, kun kokija on kaltaisemme ihminen.” (Heinonen ym. 2012, 99, 135.)

Tärkeää myös Aristoteleen kirjoituksissa on huomio siitä, että sankarin tulee olla moraalisesti hyvä ja jalo henkilö. Emotionaalinen samaistuminen ja jännitys saavat tällöin aikaan voimakkaan eläytymisen. (Heinonen ym. 2014.)

Jotta tarinassa päästään eteenpäin, ansiokas tragedia vaatii toiminnallisia elementtejä: erheitä (harmatia), käänteitä (peripeteia), tunnistamisia (anagnorisis) ja kärsimystä (pathos). Näiden elementtien tehtävä ei ole pelkästään viedä tarinaa eteenpäin, vaan ennen kaikkea niiden arvo on niiden synnyttämissä tunnereaktioissa. Teos ei ole onnistunut, jos se ei onnistu saamaan kokijassa

aikaan tunnevaikutusta. Aristoteles pyrkiikin tutkimaan, mitkä elementit tragediassa vaikuttavat tunnevaikutuksen syntymiseen. Pathoksessa on kyse nimenomaan yleisön kärsimyksestä, sillä yleisö tietää draaman henkilöitä paremmin heitä kohtaavan uhan. (Heinonen ym. 2014, 13.)

Käännös, eli tapahtumien muutos vastakkaiseen suuntaan, ei merkitse ratkaisua vaan suuntaa juonen jännitettä uuteen suuntaan. Käänteitä voi tapahtua draamassa useita ja Aristoteleen mukaan paras vaikutus saadaan aikaiseksi, kun käännös tapahtuu yhtä aikaa tunnistamisen kanssa. Tunnistamisessa on kyse totuuden valkenemisestä, joka määrittää päähenkilön kohtalon. (Hiltunen 2014.)

3.2 Monomyytti ja arkkityypit

Sveitsiläissyntyinen psykiatri Carl G. Jung (1875–1961) kehitti teoriaa tiedostamattomasta ja loi käsitteen kollektiivinen tiedostamaton. Tällä Jung viittaa siihen, että ihmisillä on samankaltainen, samoista palikoista koostunut tiedostamaton osio, ikään kuin psykologinen DNA. Kollektiivisen, eli yliyksilöllisen, tiedostamattoman rakenteita hän kutsui arkkityypeiksi, jotka ovat uniemme toistuvia hahmoja, joka esiintyvät kaikilla ihmisillä ja kaikkien kansojen myyteissä. Jungin mukaan nämä arkkityypit ovat persoonan rakennuspalikoita: persoonamme jakautuu näiksi hahmoiksi, jotka näyttelevät oman itsemme draamaa. (Vogler 1998.)

Jung myös viittasi, että voisi olla olemassa jaettu kollektiivinen tiedostamaton, johon monomyytit perustuvat. Monomyytillä viitataan myytteihin, jotka ovat samankaltaisia eri maiden kansantarinoissa. Monomyytti kuvaa ”juonirakennetta, jossa tarinan sankari lähtee seikkailuun ja palaa sieltä paitsi voittajana, myös muuttuneena ja viisastuneena ihmisenä”. (Wikipedia, 2020a).

Amerikkalainen antropologi Joseph Campbell (1904 -1987) on tutkinut vanhojen kulttuurien kertomuksia ja myyttejä ja löytänyt yhteisen kaavan, monomyytin, jota hän kuvaa sankarin matkaksi. ”Sankarimyytti on siis eräänlainen draamallisen tarinan yhtenäinen kaava, joka on ollut erittäin suosittu ja hallitseva maailman varhaiskulttuureissa.” Teoriassaan Campbell nojaa vahvasti Jungin teorioihin tiedostamattomasta yhteydestä. (Hiltunen 2005, 27.)

Merkittäviin kirjallisuuden ja monomyyttiteorian edistäjiin kuuluu myös Vladimir Propp (1895–1970), joka tutki venäläisten kansansatujen rakennetta ja julkaisi vuonna 1928 kirjan Kansansadun Morfologia. Proppin tutkimus paljasti kansansatujen yhteisen tarinankaavan monomyytin, paljolti Jungin ajatuksiin perustuen, ja jakoi sen lisäksi satujen henkilöhahmot seitsemään arkkityyppiin. (Propp ym. 1984.)

3.2.1 Sankareita ja varjoja

Kirjassaan *The Writer's Journey* amerikkalainen tutkija Christopher Vogler kuvailee arkkityyppejä ja Campbellin sankarin matkaa varsin käytännönläheisellä tavalla.

Käytän tässä kappaleessa arkkityyppejä läpikäydessäni lähteenä Voglerin teosta, sillä se käsittelee mielenkiintoisella tavalla myös Campbellin monomyyttiä. Vogler lähtee kirjoituksessaan ajatuksesta, että arkkityypit eivät välttämättä viittaa yksiselitteisesti ja konkreettisesti tiettyyn tarinan hahmoon, vaan pikemmin arkkityyppejä tulisi käsitellä niiden tehtävän kautta. Voglerin mukaan arkkityyppejä voi ajatella naamarina, joita hahmot voivat laittaa päälleen tarinan etenemisen sitä tarvittaessa. Tarinan sama henkilöahmo saattaa siis tarinan edetessä astua usean eri arkkityypin saappaisiin, tai pikemminkin piiloutua useamman eri arkkityypin naamarin taakse. (Vogler 1998.)

Arkkityyppejä voidaan käsitellä ihmisen persoonan ruumiillistumana tai sankarin persoonan eri luonteenpiirteinä. Arkkityyppejä dramaturgiassa tutkiessa ja käytettäessä on avuksi analysoida niitä sen kautta 1) mikä on niiden psykologinen tehtävä ja mitä persoonallisuuden osaa arkkityyppi edustaa ja 2) mikä on sen dramaturginen tehtävä. (Vogler 1998, 26 – 27.)

Jungin, Campbellin, Proppin tai Voglerin, seitsemän arkkityyppeä ovat sankari, opettaja, portinvarija, sanansaattaja, muodonmuuttaja, varjo ja narri. Näistä käsittelen tarkemmin sankaria, mentoria ja varjoa, sillä näillä usein on suurin rooli dramaturgiassa. Lähden olettamuksesta, että näiden arkkityyppien syvällisempi dissektio on avuksi myös työelämän tarinoita rakentaessa.

Hyvinkin jungilaisittain, jokainen arkkityyppi on ensin tyytety sen psykologisen funktion mukaisesti. Juuri tähän teoria arkkityypistä perustuu, psykologiseen jaettuun funktioon, jonka avulla hahmot ovat meille tunnistettavia, saavat meissä aikaan tunteita ja samaistumista.

1) Sankari (Hero) / Protagonisti

Sankari on yleisön ikkuna tarinaan ja tarjoaa alusta lähtien samaistumisinnan, jonka läpi tarinaa katsotaan. Sankarilla on aina ominaisuuksia, joihin voimme samaistua ja itsekin tulla sankareiksi hetkeksi. Hyvä sankari on yleinen ja erityinen: tarpeeksi yleinen, jotta se on lähestyttävä ja voimme samaistua, mutta tarpeeksi erityinen, jotta voimme imeä hetkeksi joitain sankarin piirteitä itseemme. Sankarin tehtävä ja tarina on aina myös kasvutarina. Usein sankarin tarina on irtautumistarina perheestä tai yhteisöstä, aivan kuten lapsi erottautuu äidistään. Jos tarinassa on hankala tunnistaa pääosan esittäjää, löytyy se yleensä, kun analysoi kuka on tarinassa kasvanut eniten. Matkalla Sankari tapaa opettajia, narreja, kavereita, oppaita, rakastajia ja pettäjiä, joiden tehtävänä on eheyttää sankari yhdeksi eheäksi tasapainoiseksi yksiköksi.

Sankarin tehtävä on tekeminen. Hän on niin kutsuttu protagonistiksi, joka omalla tekemisellään vie tarinaa eteenpäin. Vogler tuo esiin erittäin mielenkiintoisen ja usein löydetyn vian sankareissa: usein sankari on aktiivinen tarinan alkuhetkiltä, mutta juuri kriittisellä ratkaisun hetkellä passivoituu ja tilanteen ratkaisee irrallinen tarinan ulkopuolelta tuleva *deus ex machina* (suom. jumala koneesta). Sankareiden kautta myös opimme, miten käsittelemme kuolemaa tai jotain sen symbolista ilmentymää. Tehokkaimmin sankaruus ilmentyy sen kautta, kun sankari on valmis antamaan oman elämänsä tai uhraamaan jotain muuta tärkeää.

2) Opettaja (Mentor)

Mentori kuvaa hyvyyttä ja sitä, miksi Sankari voi tulla, jos hän jatkaa ja suorittaa Sankarin matkan. Mentorit ovat usein entisiä sankareita, jotka nyt jakavat tiedon ja viisauden lahjaa. Arkkityyppi on usein yhteydessä vanhemman käsitteeseen. Tuhkimotarinan hyvä haltiatar kuvaa Tuhkimon kuolleiden äidin suojelevaa henkeä. Usein sankarit tukeutuvat Mentoriin, koska heidän omat vahempansa ovat riittämättömiä (tai kuolleita) roolimalleja.

Mentoreiden tehtävä on usein opettajan tai valmentajan rooli, kuten esimerkiksi vanhan Miyasagin rooli Karate Kid -elokuvissa. Lapsille suunnatun Cars -elokuvan mentori Hudson Hornet on tämän arkkityypin arkkityyppi, vastentahtoinen mentori, joka paljastuu vanhaksi kilpa-autoksi ja valmentaa Salama McQueenin sankaruuteen.

Toinen keskeinen tehtävä mentoreille on antaa lahjoja ja Vladimir Proppin analyysissä Mentori onkin nimetty Antajaksi (donor). Usein mentori antaa lahjaksi aseensa, vihjeen tai hengen pelastavaa tietoa. Mentoreita voi olla useita, kuten Taru sormusten herrasta tarinassa tai Mentori voi olla yksi

tarinan keskeisistä hahmoista. (Vogler 1998, 33–37.) Mentorin tärkeä tehtävä on siis oppien ja lahjan avulla sysätä sankari matkaan ja ikään kuin toimia seikkailun primus motorina.

3) **Shadow (Varjo)**

Tarinoissa Varjot ovat vihollisia, rikollisia tai antagonisteja. Varjon tehtävä on haastaa sankari ja tuoda Sankarissa esiin tämän parhaat puolet laittaen hänet hengenvaarallisiin tilanteisiin. Varjot kuvaavat sisäisiä pelkojamme ja ovat tukahdutettujen tunteidemme voima. Tunnistamattomana se voi olla tuhoava ja unissamme varjot usein esiintyvät mörköinä, demoneina tai muina pelottavina vastustajina. Usein Varjon arkkityypit ovat myös Muodonmuuttajia, kuten vampyyrejä tai ihmisiä.

Joskus varjot saattavat myös ottaa Sankarista vallan, jolloin tästä tulee vallanhimoinen tai kuolemanhaluinen. Tästä konkreettinen koulukuvaesimerkki on Taru sormusten herrasta -kirjan Frodo, jonka sormus ja paha meinaa saada valtaansa.

Varjon ei tarvitse välttämättä olla puhtaasti paha, kuten Sauron Taru sormusten herrasta, pikemminkin tämä arkkityyppi toimii paremmin, kun siihen lisätään inhimillisiä piirteitä. Elokuvahistorian yksi vaikuttavimmista varjoista, Darth Vader, tehtiin inhimilliseksi jo alkuperäisen trilogian lopussa, jossa hän kuoleman hetkellä valitsi hyvän ja pelasti poikansa.

4) **Portinvartija (Threshold Guardian)**

Portinvartijoiden päätehtävä on Sankarin testaaminen. Kohdatessaan portinvartijan sankarin tulee ratkaista arvoitus tai selvitä kokeesta ja osoittaa sankarin arvonsa. Psykologisesti portinvartijat kuvaavat sisäisiä estojamme ja neuroosejamme, jotka yrittävät estävää meitä etenemään ja muuttamaan.

5) **Sanansaattaja (Herald)**

Sanansaattaja on psykologinen motivaattori, joka saa aikaan tarpeen muutokselle. Tarinassa usein Sanansaattaja kohdataan jo ensimmäisessä näytöksessä ja antaa motivaation ja ensi sykäyksen seikkailulle. Tämä arkkityyppi on usein myös ei-personoitujen hahmojen yllä, kuten katastrofio- kuvien lähestyvät myrskyt tai maapalloa uhkaava asteroidi.

6) Muodonmuuttaja (Shapeshifter)

Muodonmuuttaja on monitahoisimpia ja monikäyttöisimpiä arkkityyppejä. Se juontaa juurensa ihmisen sisäisen seksuaalisen tasapainon etsimisestä ja siitä, miten omia toiveita projektoidaan kumppaniin. Muodonmuuttajan tehtävä tarinassa on tuoda mukanaan epäily: onko hahmo hyvä vai paha, ystävä vai vihollinen, voiko häneen luottaa?

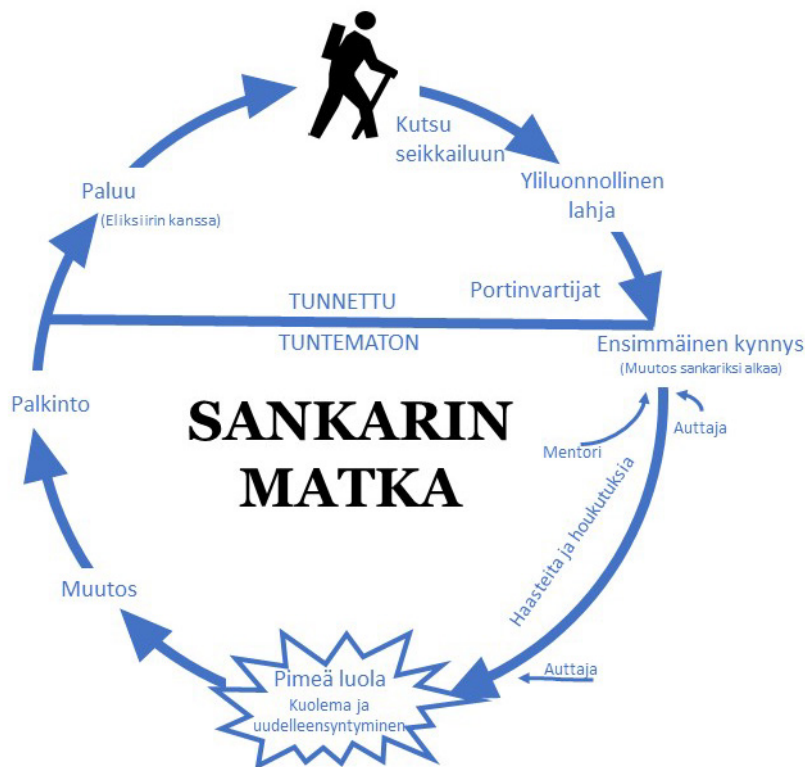
7) Narri (Trickster)

Narri on sisäinen hauskuuttajamme, joka leikkaa suuret egot pienempiin osiin. Dramaturgiassa niiden tehtävä on tuoda mukanaan koomista helpotusta. Sankari-narrit ovat usein katalysteja, jotka saavat aikaan muutosta muissa, mutta säilyvät itse muuttumattomina.

3.2.2 Sankarin matka

Monomyytinä käsittelen Campbellin teoriaa Sankarin matkasta. Tätä kaarta käytetään tietoisesti erityisesti Hollywood elokuvissa. Kuten tässäkin opinnäytetyössä, useissa muissakin sankarin matkaa käsittelevissä teoksissa käytetään esimerkkinä Tähtien sota -elokuvaa, joka on kertakaikkinen oodi sankarin matkalle. Elokuvan ohjaaja George Lucas on avoimesti kertonut ihailleensa Joseph Campbelliä ja ystäväystyneensä tämän kanssa. Tarina avaruuden taisteluista, kauan sitten, kaukaisella planeetalla on siis tyylipuhdas monomyytti campbelliläiseen tyyliin tarjoiltuna. (Vogler 1998.)

Sankarin matkaa voidaan tarkastella sekä tarinan kerronnallisella tasolla että sankarin (protagonistin) sisäisen matkan kautta. Sankarin matkassa voidaan myös erotella reaali maailmassa ja myyttien maailmassa tapahtuvat osiot. Sankarin matkan usein esitetään päättymättömänä kehänä (kuva 1). Vuonna 1977 ilmestyneen Tähtien sota -elokuvan ympärille rakennettiin aluksi trilogia. Joulukuussa 2019 tuli ensi-iltaan ”trilogian” yhdeksäs osa. Käytän tässä luvussa lähde teoksena Ari Hiltusen kirjaa Aristoteles Hollywoodissa.

KUVA 1. Sankarin matka

Sankarin matka alkaa **tavallisen elämän** kuvauksella, jossa sankarilla on rajallinen tietous ympäröivästä uhasta. Luke Skywalker (**sankari**) asuu rauhaisasti tätinsä ja setänsä kanssa Tatooinella. Ilkeä keisari pitää galaksia hallussaan ja Luke haluaisi taistelulentäjäksi, liittyä akatemiaan ja taistella keisaria vastaan. Luke kokee velvollisuudekseen pysyä maatilalla ja kokee olevansa jumissa.

Luke saa **kutsun seikkailuun** hänen setänsä ostaessa kaksi droidia (**narri**), josta toisesta löytyy osa Prinsessa Leian avunpyynnöstä (**sanansansaattaja**). Lukella herää halu auttaa hädässä olevaa prinsessaa. Luken tietoisuus lisääntyy ympäröivistä ongelmista.

Lähtiessään etsimään karannutta droidia Luke joutuu vaikeuksiin ja hänet pelastaa Obi-Wan Kenobi (**mentori**), joka antaa hänelle Luken isän vanhan valomiekan.

Kun Obi-Wan nähtyään koko avunpyyntöviestin pyytää Lukea lähtemään hänen kanssaan, **kieltäytyy Luke seuraamasta**. Hän kokee vastuunsa maatilaa kohtaan niin vahvaksi, ettei pysty lähtemään seikkailuun mukaan. Sankarin muutosvastarinta estää häntä ottamasta kutsua vastaan.

Luken palattua kotitalalleen löytää hän sen tuhottuna ja tätinsä ja setänsä surmattuina. **Luke ylittää ensimmäisen kynnyksen** ja sitoutuu muutokseen.

Lähdettyään Mos Eisleyyn he palkkaavat Han Solon (**muodonmuuttaja**) ja Chewbaccan, joista tulee heidän **liittolaisiaan**, ja kohtaavat Imperiumin sotilaita (**viholliset**), jotka yrittävät estää heidän lähtöään. Ravintolassa Obi-Wanin Voiman käyttö pelastaa heidät

Sankari alkaa valmistautumaan suureen muutokseen ja aluksella Obi-wan opettaa Lukelle Voiman käyttöä. Kuoleman tähti kaappaa heidän aluksensa ja he löytävät itsensä vihollisen joukkojen halusta. He **lähestyvät syvintä luolaa**.

Kuoleman tähdellä Sankari liittolaisineen kokee äärimmäisen tulikokeen pukeutuessaan imperiumin sotilaksi (**portinvartijat**) ja yrittäessään pelastaa Prinsessan. Sankareilla on edessään suuren muutoksen yritys ja heitä testataan taistelussa.

Seuraavaksi vuorossa on **palkinto**, muutoksen yrityksen seuraamus. Roskakuilussa olio vetää Luken veden alle, mutta ystävät pelastavat hänet. Liittolaiset alkavat työskennellä yhdessä paetakseen Kuoleman tähdeltä. Samalla he pelastavat prinsessan Darth Vaderin (**varjo**) käsistä, mutta samalla menettävät mentorin Obi-Wanin hävitessä taistelussa Darth Vaderille. Mentori kuitenkin palaa takaisin tarinan saatossa henkiolennon muodossa.

Pelastettuaan Prinsessan Darth Vaderin käsistä liittolaiset palaavat kapinallisten tukikohdalle. Siellä sankari liittyy kapinallisiin ja vaihtaa päälleen kapinallisten lentouniformun, hyläten näin vanhan minänsä. Han Solo, joka edustaa muodonmuuttajaa, näyttää kasvonsa, pyytää rahat ja hylkää kapinalliset häden hetkellä, palaten viime tingassa avustamaan sankaria. Luke valmistautuu vielä **äärimmäisempään tulikokeeseen**, kuoleman tähden tuhoamiseen. Viime hetkellä Luke kuulee mentorinsa Obi-Wanin ääneen ja ampuu mahdottoman laukauksen, joka tuhoaa Kuoleman Tähdän.

Lopulta sankari **palaa eliksiirin** kanssa, pahan valta on voitettu. Sankaria ja hänen liittolaisiaan ylistetään ja rauha on palautettu galaksiin.

Nämä monomyytit kuuluvat ihmiskunnan kollektiiviseen muistiin ja sen takia uppoavat tajuntaamme kuin häkä. Toisin kuin Aristoteles, joka oli hyvin tarkka oman draaman kaarensa johdonmukaisesta seuraamisesta, Campbellin tarinan osien paikkaa voi vaihdella, tai jättää jopa osan kokonaan pois

3.2.3 Kuuden kohdan kaava

Vaikka ei ainakaan vielä tunnustetusti varsinainen monomyytti, haluan tässä kuitenkin tuoda esille vielä yhden tarinan kaavan. Monomyyteistä ja erityyppisistä dramaturgioista on lukuisia teorioita ja johdannaisia. Eräs yksinkertaisimmista Pixarin kuuden kohdan kaava, the Pixar Story Spine. Käytännössä tämä on hyvin yksinkertaistettu sankarin matka, mutta itsessään hyvin käytännöllinen ja helppo tapa viedä lyhyttä tarinaa eteenpäin. Tämänkään kaavan alkuperä ei ole täysin selkeä, kunniasta jaellaan sinne ja tänne, mutta kaava on siitä huolimatta seuraava:

- 1) Olipa kerran...
- 2) Joka päivä...
- 3) Kunnes eräänä päivänä...
- 4) Ja sen vuoksi...
- 5) Ja sen vuoksi...
- 6) Kunnes lopulta...

(Rauhala ja Vikström 2014, 149)

3.3 Tarinatyytit

Tarinan kerronnalle on olemassa niin paljon kaavoja kuin teorian kirjoittajia. Kuten todettu Campbell uskoi kaikkien tarinoiden perustuvan yhteen monomyyttiin, Annette Simmons on tiivistänyt tarinat kuuteen eri juoneen, Christopher Booker kirjoitti tiiliskiviopuksen seitsemästä perusjuonesta ja Chris ja Dan Heath jaottelivat inspiroivien tarinoiden tyytit kolmeen. Kurt Vonnegut tiivisti tarinat ylös-alas liikkeeseen, jossa sankari joko tippuu kuoppaan ja tulee sieltä ylös tai kiipeää vuorelle ja tippuu alas. Tai tekee jotain teorian kuudesta eri muodosta.

Tässä opinnäytetyössä olen taipuvainen lähestymään asiaa Bookerin viitoittamalla tiellä, sillä hän tutki tarinoita 30 vuoden ajan ja kirjoitti niistä, varsin kiistanalaisen vastaanoton saaneen, tiiliskivi-mäisen Seven Basic Plots, Why We Tell Stories (2004). Bookerin lähestymisen voidaan siis jollain

tapaa tulkita jatkavan Aristoteleen, Proppin ja Campbellin viitoittamaa ”monomyyttimaista” tietä, jossa pyritään hakemaan mahdollisimman universaali kaiken kattava kiistatta yleismaailmallinen teoria. Bookerin teorian läpikäynti päättää tämän opinnäytetyön ”klassikkojen sarjan”, jossa olen käsitellyt dramaturgiaa ja tarinan kerrontaa niiden klassisten universaalisti käytettyjen teorioiden kautta.

Rauhala ja Vikström (2014) tiivistävät Bookerin juonityypit seuraavasti:

1) Taistelu hirviötä vastaan

Ilkeä antagonisti langettaa sankarin tai tämän kotimaan ylle varjon. Lopulta sankari pelastaa yhteisönsä loputtomalta pimeydeltä.

Esimerkkeinä Raamatusta löytyy Daavidin ja Goljatin tarina, jonka nimellä tätä tarinatyyppiä usein myös nimitetään. Piskuinen Daavid löytää kansaansa uhkaavan Goljatin sotisovan heikon pisteen ja pelkällä lingolla saa jätin kaatumaan. Elokuvamaailman puolella pieni ja hentoinen Harry Potter voittaa pahoista pahimman ja Taru Sormusten herrasta voidaan nähdä myös pienen Hobitin tarinana suurta Sauronin varjoa vastaan.

2) Ryysyistä rikkauksiin

Vaatimattomista oloista lähtöisin oleva sankari saa valtaa, vaurautta tai kumppanin, ennen kuin menettää sen kaiken, mutta saa sen lopussa takaisin kasvaneena ihmisenä. Tämä klassinen tuhkimotarina on yksi koko maailman lempitarinoita ja tarina, joka usein kerrotaan yrittäjän perustajan kautta. Tämä on se tarina, jonka jokainen aloitteleva yritys haluaa kertoa.

3) Etsintä

Sankari lähtee hakemaan tärkeää esinettä tai pyrkii tiettyyn päämäärään kohdaten esteitä ja houkutuksia matkan varrella. Tässä tarinatypissä on tärkeää myös sankarin mukana oleva kumppani.

Itsestään selvä esimerkki tästä juonityypistä on Taru Sormusten Herrasta, jossa hobitti nimeltä Frodo lähtee kumppaninsa, Samwise Gamgi, kanssa viemään sormusten sormusta tuhottavaksi.

4) Matka, sinne ja takaisin

Sankari lähtee vieraaseen maahan ja kohdattuaan sen asettamat vaarat ja uhat palaa kotiinsa kasvaneena ja kokeneena.

Tämä itsessään on Sankarin ja egon matka ja erityisen suosittu lasten kirjoissa ja elokuvissa. Tyyp-
piesimerkkejä tästä on Narnia-sarja, jossa vaatekaapista avautuu portti taikamaailmaan, jossa pää-
henkilöt muuntuvat prinsessoiksi ja prinsseiksi ja taistelevat yhdessä suuren ja ystävällisen
Aslan-nimisen leijonan kanssa Jääkuningatarta vastaan. He palaavat aina henkisesti kasvaneina
ja salaisuuden vain keskenään tietäen tavalliseen maailmaan.

5) Komedial

Kepeässä tarinassa päähenkilö kohtaa onnellisen lopun. Bookerin komedia viittaa rakenteeseen,
jossa konfliktit ovat yksi toistaan hämmentävämpiä ja lopulta ratkaistaan yhdellä yksinkertaisella
tapahtumalla. Romanttiset komediat noudattavat usein tätä juonityyppiä. Esimerkkejä komediasta
löytyy Charles Chaplinin hahmoista Bridget Jonesiin.

6) Tragedial

Päähenkilö, joka voi myös olla antisankari, lähtee epätoivoiselle matkalle, joka päättyy huonosti tai
todella huonosti. Aristoteleeta mukaillen tragediassa anagnorisis ja peripeteia tulevat niin myöhäi-
sessä vaiheessa, ettei sankari ehdi pelastautua. Titanicin traaginen tarina on tästä helppo ja selkeä
esimerkki.

7) Uudelleen syntyminen

Päähenkilö on ajautunut huonoon tilanteeseen ja on pakotettu muuttamaan, yleensä parempaan
suuntaan. Uudelleensyntymistarinoita on businessmaailma täynnä tarinoita, joissa menestyvä yri-
tys käy konkurssin porteilla, mutta kasvamalla ja muuttamalla liiketoimintaansa syntyy uudelleen
menestykseen.

4 TARINOIDEN SYNTY JA VAIKUTUS

Evoluutiobiologien arvioiden mukaan tarinat ovat kulkeneet ihmiskunnan mukana koko sen historian ajan, jo 100 000 vuotta. Nuotion äärellä luolien varjossa kerrottujen metsästystarinoiden kautta pystyi kokemaan jännityksen ja pelontunteita turvallisessa ympäristössä, aivan kuin nykypäivänä elokuvateatterin pehmeissä tuoleissa.

Kautta ihmiskunnan historian tarinoita on käytetty useisiin tarkoituksiin, mutta ennen kaikkea tarinoiden kautta on välitetty selviytymisen kannalta olennaista tietoa. Tarinoiden avulla on säilytetty tietoa ja pidetty yhteisöjä kasassa. Ennen kirjoitustaitoa ainoa tapa välittää tietoa oli suullisesti, joka on haastava ja epäekonominen tapa - ihmisen muisti on rajallinen; tarinat oli helpompi muistaa. Australian aboriginaalit ovat kyennyt pitämään yllä suullista perimätietoa tähän päivään asti tarinamuodossa 40 000 – 60 000 vuoden takaa. On luultavaa, että ihmiskunnan ensimmäiset tarinat olivat kuvauksia vaarasta ja sen hallitsemisesta. Tarinoiden on täytynyt olla tärkeitä ihmislajin selviytymisen kannalta. (Hiltunen 20015, 25; Rauhala & Vikström 2014, 57–58.)

4.1 Geometrinen kuvien kolmiodraama

Tarinat ovat niin syvällä ihmisessä ja olemme niin virittäytyneitä jäsentämään ympäristöämme tarinoiden kautta, että näemme niitä myös siellä, missä niitä ei luonnollisesti edes ole.

Tutkijat Marianne Simmel ja Fritz Heider suorittivat vuonna 1944 kokeen, jossa tutkimusryhmälle näytettiin animaatio, jossa geometriset kuviot, kaksi kolmiota ja yksi ympyrä, liikkuvat ympäri ruutua. Animaation jälkeen tutkimusryhmän jäseniä pyydettiin kuvailemaan, mitä he olivat nähneet. Yhtä vaille kaikki tutkimusryhmän jäsenet kertoivat animaation kertoneen tarinan. Yleisimmin tarina oli kolmiodraama kahden miehen (kolmiot) ja yhden naisen (ympyrä) välisistä suhteista. Koeryhmän jäsenet jäsensivät geometrisista kuvioita itselleen tarinaksi, jossa he kuvailivat tunteita, motivaatiota ja tarkoitusta. (Boyd 2009, 157)

Tätä sisäistä tarinan rakentamisen ja täydentämisen tapaa kuvaa hyvin maailman lyhimmäksi novelliiksi tituleerattu tarina: "For Sale: baby shoes. Never worn." Tätä urbaaniksi legendaksi muodos-

tunutta kuuden sanan tarinaa väitetään Ernst Hemingwayn kirjoittamaksi, vaikka totuus lienee toinen. Nämä riipaisevat sanat ovat silti tarpeeksi, jotta meidän kollektiivinen tarinankerronnallinen muistimme rakentaa tästä tarinan, jolla on selkeä alku, käännekohta ja traaginen loppu. (Boyd 2009)

Tarinat ovat kulkeneet ihmiskunnan kanssa kautta historian ja meillä on sisäsyntyinen kyky nähdä niitä ympärillämme ja jäsenämme luontaisesti aistiärsyksiä tarinoiksi. Tarinat ovat siis varsin armollinen tapa kommunikoida, sillä vastaanottaja on jo valmiiksi virittäytynyt ottamaan viestin vastaan. Mutta miksi me haluaisimme käyttää tarinoita informaation jakamiseen työmaailmassa ja halutessamme vaikuttaa ihmisiin? Helpommallahan pääsisi, jos ottaisi vain tutkimustulosten tilaston kiinnittämättä liikoja huomiota ilmastonmuutoksen tai jätteenkäsittelyn kerronnalliseen muotoon.

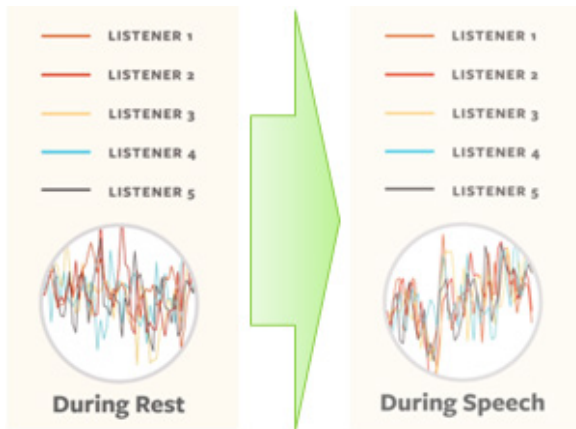
4.2 Muistoja, unia ja ajatuksia siirtävä laite

Princetonin yliopiston professori Uri Hasson aloittaa TED -puheensa varsin raflaavasti: ”Kuvitelkaa, että keksisitte laitteen, jolla voisitte nauhoittaa muistoni, uneni ja ajatukseni ja siirtää ne aivoihinne. Se olisi mullistavaa teknologiaa. Mutta itseasiassa, meillä jo on tämä laite – se on ihmisten välinen kommunikaatio ja vaikuttava tarinankerronta.” (Hasson, 2016.)

Hasson on tutkinut kertojan ja kuuntelijoiden aivotoimintaa toiminallisen magneettikuvauksen, fMRI, avulla. Menetelmä kuvaa aivoalueiden happipitoisuuksien muutoksia, ja tätä kautta eri aivoalueiden aktiivisuutta, alle millimetrin alueella lukijan tehdessä jotain tehtävää, kuten katsellessa elokuvaa tai kuunnellessa tarinaa. Muistojen ja ajatusten jakamista Hasson lähti selvittämään hakemalla vastausta kysymykseen, miten muistoihin ja tunteisiin yhdistyvät neuronimallit siirretään kuulijan aivoihin.

Lähtötilanteessa kuulijoiden maatessa kuvantamislaitteessa kaikkien lepoaivotoiminta oli hyvin yksilöllistä, mutta välittömästi tarinan alkaessa, aivot tahdistuivat (kuva 2). Tahdistumista tapahtui paitsi niillä aivoalueilla, jotka käsittelivät ääniä, mutta mikä merkittävää aktivoitumista tapahtui myös

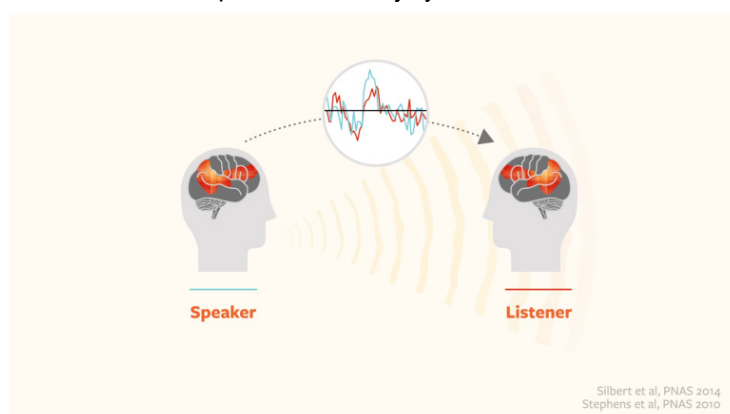
niillä osa-alueilla, jotka käsittelevät merkityksiä ja sosiaalista ymmärrystä, kuten toisten ihmisten uskomuksia, haluja ja tavoitteita.

KUVA 2. Aivojen tahdistuminen kuulijoiden kesken (Hasson 2017.)

Hasson toisti kokeensa useilla eri tavoilla varmistaakseen, että nimenomaan tarina ja sen rakenne ovat vaikuttava tekijä. Hän kuuntelutti koehenkilöillä luetun tarinan lopusta alkuun, saaden aikaan käsittämätöntä mongerrusta, sekoitti tekstin lauseita keskenään muuttaakseen tarinan rakennetta ja toisti kokeen myös venäjäksi. Lopputulema oli sama: jotta tahdistumista saatiin aikaseksi, tarvittiin vaikuttava tarina.

Hämmästyttävä on myös se, että aivojen tahdistumista tapahtui myös tarinan kertojan kanssa (kuva 3), vaikka aivojen kannalta puheen tuottaminen ja ymmärtäminen ovat kaksi hyvin erilaista tapahtumaa. Tutkimuksessaan Hasson pystyi todentamaan, että kuulijan ja tarinan kertojan aivoissa tapahtui samanlaista aivoalueiden aktivoitumista, kuin tarinan kertojalla. Samaistuminen oli sitä voimakkaammin mitä paremmin kuulija ymmärsi tarinaa.

KUVA 3. Aivojen tahdistuminen tarinan kertojan ja kuulijan välillä (Hasson 2017.)

4.3 Makakiapinat opettavat peilineuroneista

Toinen mielenkiintoinen tutkimus tarinoiden neurologisesta vaikuttavuudesta liittyy 1990-luvulla vahingossa apinoista löydettyihin peilineuroneihin. Vuonna 1991 italialainen tutkija Giacomo Rizzolatti tutki makakiapinoiden aivoja, tarkoituksena löytää selityksen sille, miten aivot organisoivat liikkeitä. Eräänä päivänä eräs tutkimusryhmän jäsenistä palasi lounastauoltaan jäätelö kädessä ja huomasi erään makakiapinan tutkivan häntä hievahtamatta tuijottaen kaihoisesti jäätelöä.

Opiskelijan nuolaistessa jäätelöä apinan premotoriselle, aivojen liikkumisesta aktivoituvalla, alueelle kiinnitetty sähköinen moottori heräsi eloon. Ilman, että apina oli hievahtanutkaan. Hän oli ainoastaan katsonut opiskelijaa, ja pelkästään tämä sai apinan aivot matkimaan samaa elettä ajatuksen tasolla. (Lindstrom 2009, 70.)

Nämä peilineuronit, kuten Rizzolatti ne myöhemmin nimesi, eivät reagoi mistä tahansa liikkeestä, vaan ainoastaan ”kohde-eleistä”, sellaisista, joilla on joku suunta, eli tarkoitus. Keskellä huonetta seisominen tai yksinkertaisesti huoneen poikki käveleminen ei riitä peilineuronien aktivoimiseen. Vaikka eläviin ihmisaivoihin ei eettisistä syistä voida asentaa elektrodeja, aivojen kuvantamismenetelmillä tehdyt kokeet antava ymmärtää, että ihmisillä on sama reaktio. On sanottu, että ”peilineuronit ovat psykologialle yhtä merkittävä löytö kuin DNA oli biologialle” (Lindström 2009, 71). Jotta vaikutus olisi vielä vahvempi, peilineuronit usein toimivat yhdessä dopamiinin kanssa, joka on yksi aivojen mielihyvää tuottavista kemikaaleista ja samalla yksi eniten riippuvuutta aiheuttavista aineista. (Lindström 2009.)

Peilineuronit saavat meissä aikaiseksi samaistumisen tunteen. Sen myötähäpeän tunteen, jonka takia piiloudumme tyynyn taakse katsoessamme Bridget Jonesin sekoiluja tai television kykyjenetsintäohjelmia. Samaistumis- ja empatiakykymme saa meissä aikaan saman tunteen, kuin olisimme itsemme lavalla. Peilineuronien toiminta ja samaistuminen on erityisen voimakasta silloin, kun näemme visuaalisesti toiminnan, mutta sama ilmiö tapahtuu, kun eläydymme kuuntelemaan tarinaa tai luemme sen. Aivojemme kannalta ei siis ole suurta merkitystä kiipeämmekö vuorelle tai luemme siitä Veikka Gustafssonin kirjasta: aivoillemme näkeminen ja tekeminen ovat yksi ja sama asia. (Rauhala & Vikström 2014, 78, Lindström 2009, 71.)

4.4 Retoriikka ja tunteet

Koskapa työni analyysiosuus päätyi käsittelemään TEDxOulu-puheita, olisi ollut mahdotonta olla käsittelemättä tai ainakin mainitsematta tietoperustana myös retoriikkaa, oppia vaikuttavasta puhumisesta. Tässäkin, kuten dramaturgiassa, kaikki alkaa aasta eli Aristoteleesta. Tai jos totta puhutaan hänen oppi-isillään Platonilla ja Sokrateella oli jo omat teesinsä ja dialoginsa aiheesta. Klassinen retoriikan käsite nojaa kuitenkin vahvasti Aristoteleen oppeihin.

Aristoteles määrittelee retoriikan vaikuttavaksi puheeksi. Klassisessa retoriikassa on karkeasti määritellen kaksi eri kolmijakoa. Puhetyypeittäin retoriikkaa jaetaan poliittiseen (deliberoivaan), ylistyspuheeseen (epideiktiseen) ja oikeuspuheeseen (forensinen).

4.4.1 Eetos, logos, paatos. Mutta suurin niistä on paatos

Vaikuttamisen keinot Aristoteles myös jakaa kolmeen: eetokseen, paatokseen ja logokseen. Eetoksen, paatoksen ja logoksen voi kuvata Torkin lailla jäävuorena, jossa logos on pinnan yläpuolelle jäävä tiedostettu osio ja eetos ja paatos tunteisiin vetoava, myös ainakin osittain tiedostamaton vaikuttamisen väline. (Torkki 2015, 29.)

Näistä logos on kaikista yksiselitteisin: asia-argumentaatio, joka on riippumaton puhujan ja kuulijoiden välisestä suhteesta. Tilastot, data ja fakta kaikki edustavat logosta.

Eetos puolestaan sotii aika lailla vastaan esittämäni näkemystä tarinankeronnasta, joka on vakuuttavaa kertojan henkilökohtaisista ominaisuuksista riippumatta. Luvussa 3.2. käsittelem tutkimusta, jossa todetaan, että muistaminen ja esiintymistaidot eivät korreloineet toisiaan laisinkaan, vain tarinalla itsellään oli merkitystä. Aristoteleen mukaan eetos, puhujan persoona ja henkilökohtainen uskottavuus, on kuitenkin vakuuttumisen tärkein syy. (Torkki 2015, 29.)

Eetokseen kuuluu niin puhujan persoona, asiantuntemus kuin habituskin. Kuulijat ovat pääsääntöisesti vakuuttuneempia asiantuntijoiden kuin vertaistensa puheista. Samoin kuulijat luottavat helpommin saman mielisten kuin vastustajien puheisiin. Myös puhujan tunnettuus ja ulkoinen olemus vaikuttavat puheen vakuuttavuuteen. (Aristoteles 1997, 11.)

Jos eetos nähdään tärkeimpänä vaikuttamisen keinona, on paatos (kreik. pathos) kuitenkin ehdottomasti tämän opinnäytetyön kannalta mielenkiintoisin. Paatoksella tarkoitetaan vetoamista kuulijan tunteisiin siten että kuulija on vastaanottavaisempi. Mitä pidemmälle paatosta tutkii, sitä vahvemmin paatos olotilana vaikuttaa tarinataajuudelta. Vai miltä kuulostaa määritelmä: ”paatoksen soveltaminen saa aikaan paitsi sen, että kuulijoissa herää voimakkaita tunnetiloja, myös sen, että he samaistuvat puhujan omaan näkökulmaan ja tuntevat samoin kuin puhuja” Ja lähestulkoon lottovoitolta kuulostaa määritelmä: ”Eräs tapa saavuttaa pateettinen vaikutelma on kertomuksen tai tarinan kautta”. (Jokinen A. ym. 1999, 144, Wikipedia 2020b & Killingsworth, 2005, 26.)

Myös Jokinen vahvistaa tarinaa ja narratiivia vaikuttamisen keinona. Yksityiskohdilla ja narratiiveilla vakuuttaminen johdattaa kaunokirjallisuudessa lukijan tapahtumien sisään, näkijäksi ja kokijaksi. Jokinen jatkaa myös, että narratiivin avulla tarina voidaan esittää tavalla, jolla kuulija pystyy tulkitsemaan ja täydentämään tarinan ilman, että varsinaista asiaa täytyy sanatarkasti ilmaista. (Jokinen A. ym. 1999, 144, Wikipedia 2020b & Killingsworth, 2005, 26.)

Vaikka sisällytinkin Aristoteleen retoriikan opit tietoperustaan, en tule tekemään varsinaista diskurssi- tai retorista analyysia ja etsimään esimerkiksi erillisiä patetiikan keinoja tutkimusmateriaalista. Houkutus sen tekemiseen oli suuri, sillä puheet olivat logosta, eetosta ja paatosta pullollaan. Tässä ehkä suurin syy, miksi jätin analyysin lopullisesta teoksesta pois: kokonaan uuden tutkimuskysymyksen lisääminen opinnäytetyöhön olisi tehnyt kokonaisuudesta hallitsemattoman.

4.4.2 Pateettisten tunteiden tärkeydestä

Meidän on helppo argumentoida, minkä takia muistaminen ja asenteisiin vaikuttaminen on tärkeää vaikuttavissa puheissa, mutta minkä takia tunteiden herättäminen on niin tärkeää? Eikö työelämän päätöksenteossa pyritä nimenomaan sulkemaan tunteet pois ja keskittymään koviin faktoihin?

Tähän kysymykseen antaa vastauksen Elliotin tapaus (Morse 2006). Portugalilais-amerikkalainen aivotutkija Anthony Damasion potilas Elliot oli ennen aivokasvaimen poistoleikkausta menestyvä liikemies, isä ja aviomies. Leikkauksen jälkeen Elliotin persoonallisuus kuitenkin muuttui. Tutkimuksessa hänen muistinsa, älykkyytensä ja oppimiskykynsä olivat täysin normaalit, mutta hän oli kyvytön tekemään etenkin henkilökohtaisia ja sosiaalisia suhteita koskevia päätöksiä. Elliottia alettiin

tutkia tarkemmin siinä vaiheessa, kun hän oli menettänyt työnsä, eronnut, mennyt uudelleen naimisiin ja eronnut uudelleen.

Tutkimusten edetessä Damasio tajusi myös tutkia Elliotin tunne-elämän ja huomasi, näyttäessään Elliotille kuvia, joita yleensä käytetään tunnereaktioita mitatessa, että ne eivät saaneet Elliotissa aikaan minkäänlaista vaikutusta. Leikkauksen seurauksena Elliot oli täysin kykenemätön tuntemaan. Ja koska Elliot oli kyvytön tuntemaan, oli hän myös kykenemätön tekemään päätöksiä. (Morse 2006.)

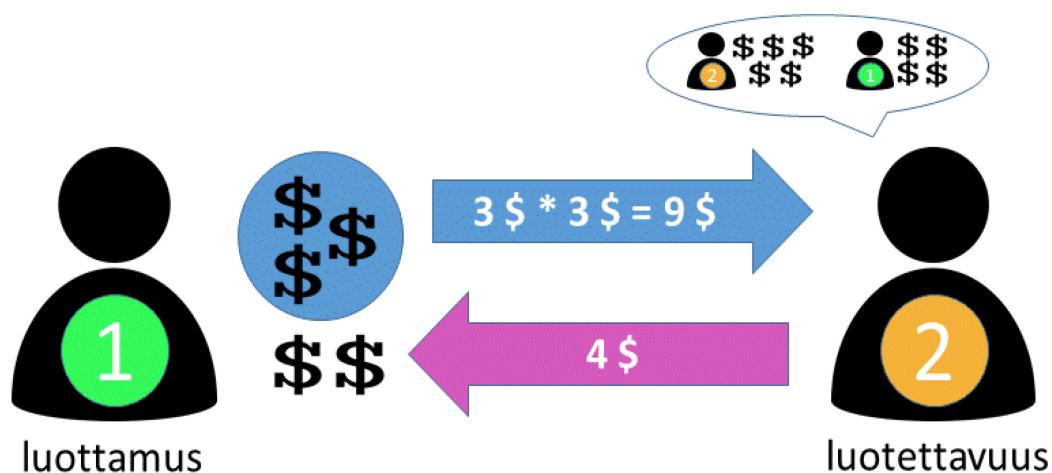
5 TARINATAAJUUDEN RAKENNUSPALAT

Tässä luvussa tulen käymään läpi, miksi tarinoiden käyttäminen vaikuttajaviestinnässä on niin tehokasta erityisesti siitä näkökulmasta, miten tarinat vaikuttavat meihin neurologisesti, fysiologisesti ja psykologisesti. Samalla rakennan pala palalta, mistä itse määrittelemäni tarinataajuus rakentuu.

5.1 Moraalin molekyyli - luottamus ja keskittyminen

Aivojen reagoinnista tarinoihin on tehty viime vuosien aikana mittava määrä tutkimuksia. Yhdysvaltalaisen neuroekonomian tutkijan Paul J. Zakin mukaan ihmisistä tekee ainutlaatuisen se, että meillä on täysin kehittyneet moraaliset tuntemukset. Tutkimuksessaan hän pyrki löytämään ”moraalin molekyylin”. Zak tutki, voisiko vastaus löytyä oksitosiinista. Vain nisäkkäillä esiintyvä oksitosiini saa jysyjöillä emot huolehtimaan poikasistaan. Ihmisillä oksitosiinin tiedettiin ainoastaan säätelevän synnytystä ja maidoneritystä naisilla, ja sitä erittyy molemmilla sukupuolilla yhdynnän aikana. Kokonaisvaltaisen moraalin tutkimuksen sijaan hän tutki ensin vain yhtä moraalin hyveistä, luottamusta, perustuen 2000 -luvun alussa tehtyihin tutkimuksiinsa luottamuksen vaikutuksesta kansantalouteen. (Zak 2011.)

Zak hyödynsi kokeissaan taloustutkimuksessa yleisesti käytettyä luottamuspeliä (kuva 4), jossa koehenkilö 1 saa antaa valitsemansa summan koehenkilölle 2 tietäen annetun rahasumman kolminkertaistettavan. Koehenkilö 2 puolestaan saa päättää itse, minkä osan rahoista lähettää takaisin koehenkilölle 1. Tätä koetta käytetään sekä luottamuksen että luotettavuuden mittaukseen. Ensimmäisen koehenkilön täytyy rahaa antaessa osoittaa luottamusta toiseen koehenkilöön, joka puolestaan osoittaa luotettavuutta palauttaessaan rahaa takaisin. (Ashraf, Bohnet & Piankov 2006, 8-9.)

KUVA 4. Luottamuspeli.

Yhdistäessään luottamuspelin oksitosiinitasojen mittaamiseen Zak havaitsi, että mitä enemmän rahaa toinen koehenkilö vastaanotti, sitä enemmän heidän aivonsa tuottivat oksitosiinia. Ja mitä enemmän oksitosiinia erittyi, sitä enemmän rahaa he palauttivat ensimmäiselle koehenkilölle. Zak toisti myös kokeen siten, että hän ruiskutti koehenkilöihin oksitosiinia ja toisti kokeen muuten samalla tavalla. Oksitosiinin vaikutuksen alaisilla ei ilmennyt vain enemmän luottamusta, vaan myös tuplasti enemmän ihmisiä lähetti kaiken rahansa takaisin. Tutkimuksillaan Zak pystyi todistamaan, että oksitosiini on luottamusmolekyyli. (Zak 2011.)

LUOTTAMUKSEN KASVATTAMINEN

Tarinoiden kautta saadaan ihmiskeho tuottamaan oksitosiinia, joka on suoraa yhteydessä ihmisten väliseen luottamuk-

KUVA 5. Tarinataajuuden ensimmäinen elementti: luottamus

Zak tutki myös ei-lääketieteellisiä tapoja nostaa oksitosiinitasoja ja hän löysi sen. Tarinan. Tarinan avulla hän halusi myös tutkia, miltä oksitosiinirykäys tuntuu. Tätä koetta varten hän näytti klassista draaman kaarta myötäilevän, tunteisiin vetoavan tositarinan isästä ja pojasta, jolla oli parantamaton aivokasvain. Elokuvasa isä kuvailee omaa tuskaansa tietäen, että hänellä olisi vain muutamia kuukausia aikaa poikansa kanssa. Ben itse ei tiennyt totuutta oman elämänsä päättymisestä.

Kontrolliryhmälle näytettiin pätkä Benistä isänsä kanssa eläintarhassa. Pätkässä Ben on syöpähoitojen seurauksena kalju ja häntä kutsutaan välillä nimellä ”ihmepoika”, mutta pätkä ei sisällä tarinaa. Testatakseen tarinan vaikutusta ihmisten käytökseen (post-narratiivinen käytös) koehenkilöille annettiin mahdollisuus videoiden katsottuaan lahjoittaa rahaa hyväntekeväisyyteen. (Zak 2011 ja 2016)

Zak tutkimusryhmineen mittasi koehenkilöiden veren oksitosiini- ja kortisolipitoisuudet ennen ja jälkeen videon katsomisen. Kortisoli on hormoni, joka auttaa meitä keskittymään (kuva 6). Koehenkilöitä pyydetiin myös kuvailemaan omia tunteitaan. Tunteiden kirjo oli laaja, mutta ne olivat kiteyttämissä ahdistuksen ja empatian tunteisiin. Nämä tunteet puolestaan korreloivat suoraan hormonierii-

KESKITTÄMINEN

Tarina nostaa veren kortisolia, joka auttaa keskittymään.

KUVA 6. Tarinataajuuden toinen elementti: keskittyminen

tykseen: Benin isän puolesta tuskaa kokeneiden henkilöiden kortisolipitoisuudet nousivat ja empatiaa kokeneiden oksitosiinipitoisuudet nousivat. (Zak 2011.)

Koehenkilöistä 96 prosentilla oksitosiinitasot nousivat ja he lahjoittivat avokätisemmin rahaa hyväntekeväisyyteen. Kokeen avulla huomattiin, että oksitosiini lisää anteliaisuuden määrää yksipuolissa rahansiirroissa kahdeksallakymmenellä prosentilla ja lahjoitusten määrää hyväntekeväisyyteen viidelläkymmenellä prosentilla. (Zak 2011.)

Pelkän tarinan voimin Zak siis pystyi nostamaan oksitosiinitasoja, jotka todistettavasti lisäävät koehenkilöiden luottamusta ja empatiaa. tarinat myös nostavat kortisolia, joka auttaa ihmisiä keskittymään. Tarinoilla on myös todistettavasti positiivisia post-narratiivisia vaikutuksia ihmisten käytökseen.

5.2 Arvot ja samaistuminen

Ohio-State Universityssä tehdyssä tutkimuksessa tutkittiin samaistumista (eng. experience-taking). Tutkimuksessa havainnointiin tarinoiden vaikutusta ja lukijan samaistumista fiktiivisten hahmojen subjektiivisiin kokemuksiin ja niiden omaksumista osaksi itseään.

Yhdessä tutkimusosiossa tutkittiin lukijoiden asenteita ja niiden muutosta eri seksuaalista suuntautumista tai etnistä alkuperää olevia ihmisiä kohtaan. Tutkimuksessa havaittiin, että kun päähenkilön kerrottiin olevan seksuaaliselta suuntautumiseltaan tai etniseltä alkuperältään lukijasta poikkeava heti tarinan alussa, asenteiden muutosta ei päässyt tapahtumaan. Jos tämä tuotiin esille tarinan loppupuolella, jolloin lukija oli jo ehtinyt samaistua päähenkilöön, oli vaikutus lukijan asenteeseen selkeä. Vaikutus oli erityisen vahva silloin, kun lukija ehti samaistumaan tarinan päähenkilöön ja tarina kerrotaan ensimmäisessä persoonassa. Tutkimuksen mukaan tarinoilla voidaan siis laajentaa ja jopa muuttaa lukijan arvoja ja käyttäytymismalleja (kuva 7). (Kauffman ja Libby, 2012.)

ARVOT JA SAMAISTUMINEN

Samaistuminen päähenkilön arvomaailmaan ja muutokset käytöksessä

KUVA 7 Tarinataajuuden kolmas elementti: arvot ja samaistuminen.

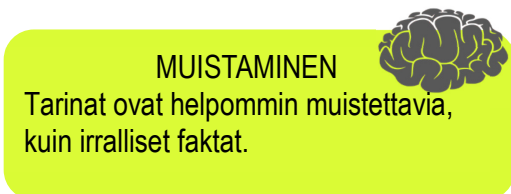
5.3 Muistaminen

Kirjassaan *Buyology – ostamisen anatomia* (2009) Martin Lindstrom kertoo, että suurin osa meistä on 66 ikävuoteensa mennessä nähnyt noin kaksi miljoona televisiomainosta. Jos ihminen tekisi kahdeksantuntista työpäivää mainosten katsojana seitsemänä päivän viikossa, saisi hän istua ruudun ääressä yhtäjaksoiset kuuden vuoden ajan. Mutta mitä näistä jäi käteen? Vuonna 1965 tyypillinen kuluttaja muisti 34 % näkemistään mainoksista. Vuonna 2007 noin tuhannelle ihmiselle tehdyn puhelinkyselyn mukaan keski-ikäinen ihminen pystyy nimeämään 2,21 mainosta koskaan näkemistään. (Lindstrom 2009, 53).

Tarinat auttavat meitä muistamaan. Chip Heath piti Stanfordin yliopistossa kurssin (Heath & Heath 2008), jossa hän jakoi opiskelijat kahteen ryhmään ja antoi heille käyttöön rikollisuutta koskevaa tilastotietoa. Puolet ryhmästä argumentoi yhden minuutin puheessa ei-väkivaltarikollisuuden haittavaikutusten puolesta, toinen niitä vastaan.

Puheiden jälkeen, joita oli alle kymmenen, toiset opiskelijat pisteyttivät kuulemansa niiden vaikuttavuuden ja sujuvuuden mukaan. Tässä vaiheessa opiskelijat kuvittelivat harjoitteen olevan ohi, ja yleensä Heath näytti heille esimerkiksi pätkän Monty Python -elokuvasta. Muutaman minuutin elokuvan katselun jälkeen hän yllättäen antoi heille paperit ja pyysi kirjoittamaan jokaisen opiskelijan kohdalle ne asiat, mitä he puheista muistivat.

Yllätyksiä oli kaksi. Yleisesti ottaen opiskelijat muistivat puheista todella vähän. Vain viisi prosenttia vastaajista muisti yksittäisiä tilastoja, mutta 63 prosenttia muisti tarinat (kuva 8). Yllätys oli myös se, että muistaminen ja esitystaidot eivät korreloituneet keskenään laisinkaan.

KUVA 8. Tarinataajuuden neljäs elementti: muistaminen

5.4 Ideoiden siirtäminen.

Jo parikymmentä vuotta ennen Hussonin tutkimuksia oleva tapahtuma kertoo loistavasti tarinataajuuden voiman. Sekä Rauhala ja Vikström että Heath ja Heath kertovat kirjassaan businessstarinankerronnan legendasta, Stephen Denningistä. Maailmanpankissa työskennellessään Denning sai vuonna 1996 tehtäväkseen vakuuttaa työnantajansa ylin johto tietojohdamisen tärkeydestä.

Denning sai 10 minuuttia aikaa esitykselleen. Kalvojen ja tilastojen näyttämisen sijaan, hän kertoi tarinan sambialaisesta avustustyöntekijästä, joka oli päätenyt hakemaan internetistä tietoa malarian hoitomuodoista. Tänä päivänä tämä ei kuulosta kovinkaan ihmeelliseltä, mutta vuonna 1996 syrjäisessä ja alikehittyneessä Sambiassa tämä teko vastasi lähes atomin halkaisua. (Rauhala & Vikström 2014, 65.)

Norsunluutornissa istuvat maailman pankin johtajille tämä lyhyt tarina avasi ajatusikkunan siihen, että jos yksittäinen avustustyöntekijä kykeni syrjäisessä sambialaisessa kylässä löytämään internetin kautta tietoa ongelmaansa, mitä Maailmanpankki pystyisi omilla voimavaroillaan jäsenettyään oman tietovarantonsa saavuttamaan.

Tämä kohtuullisen kömpelö tarina oli niin vakuuttava, että hetkeä aiemmin vastahakoiset johtajat piirittivät hänet sellaisella innolla vaatien heti ja nyt omien ideoidensa implementointia, että Denning

IDEOIDEN SIIRTÄMINEN ja VAIKUTTAMINEN

Muistojen ja tunteiden siirtäminen tahdistumisen kautta. <

KUVA 9. *Tarinataajuuden viides elementti: ideoiden siirtäminen ja vaikuttaminen*

ajatteli: ”Tämä on kamalaa! He ovat varastaneet ideani!”, tajuten kuitenkin nopeasti: ”Tämä on mahtavaa! He ovat varastaneet ideani ja siitä on tullut heidän ideansa!”. Denning oli kyennyt tarinan voimalla kertomaan omat tarpeensa niin vakuuttavasti, että Maailmanpankin johto oli omaksunut ne välittömästi omikseen (kuva 9).

5.5 Tarinataajuus

Kun kaikki eri tarinataajuuden osa-alueet kootaan yhteen (kuva 10), saadaan varsin vaikuttava kokonaisuus.

KUVA 10. *Tarinataajuus koottuna*

Tarinataajuus on se hetki ja tila, johon kertoja pystyy tarinoiden kautta kuulijan virittämään ja sitä kautta vaikuttamaan kuulijan arvoihin, muistiin ja käyttäytymiseen. Tarinataajuus on se hetki ja paikka, jossa aivot tajuavat kuulemansa tarinaksi ja alkavat myötäillä tarinan kertojan aivoja ja tyrskäyttelemään hormoneja.

Aluksi en pystynyt itse yhdistämään aiemmin kertomiani Hassonin varsin mielenkiintoisia tutkimustuloksia omaan näkemykseeni tarinoiden vaikuttavuudesta, kunnes kirjoittamisen lomassa koin ahaa -elämyksen. Hassonhan tutkimuksissaan kuvaa juurikin tarinataajuutta!

Kaikissa edellä mainituissa tutkimuksissa on selkeästi nähtävissä, että mikä tahansa retoriikka ei riitä muuttamaan ihmisen toimintaa. Kun koehenkilöille näytettiin tarina Benistä ja hänen isästään eläintarhassa kävelyllä, ei oksitosiinitasoissa tapahtunut muutosta. Myös Ohio State Universityn kirjallisuustutkimuksessa muutos saatiin aikaan silloin, kun lukija samaistui päähenkilöön. Tätä samaa resonoi Rizzolattin peilineuronitutkimus, jossa apina reagoi pelkästään liikkeisiin, joilla oli joku selkeä tarkoitus. Jotta tarinalla voidaan vaikuttaa asenteisiin tai käytökseen, täytyy tarinassa olla rakenne ja tarinan kuuntelijan mahdollista samaistua tarinan päähenkilöön.

6 TARINAT TEDX-PUHEISSA

Käsittelen analyysissäni pääsääntöisesti TEDxOulu-puheista löytyvien tarinoiden rakenteita. Olen nimennyt nämä selkeyden vuoksi sisäisiksi tarinoiksi. Tämän lisäksi käsittelen myös koko puheen tarinallista rakennetta, silloin kun se on tarkoituksenmukaista.

Olen ryhmittänyt puheet sisällön mukaisesti kahteen: inspiraatiopuheet ja teoreettiset ja ammatilliset puheet. Inspiraatiopuheissa henkilön työllä tai tutkimuksilla on vain pieni rooli sisällössä tai niitä käsitellään henkilökohtaisten kokemusten kautta. Puheiden pääpaino on henkilökohtaisissa kokemuksissa ja mielipiteissä.

Inspiraatiopuheisiin olen jaotellut seuraavat:

1. Heidi Alamikkela, How to say NO and discover your inner Arctic mindset.

Puheen sisältö tiivistetysti: Puhujan henkilökohtainen tarina sisäisestä voimaantumisesta.

2. Mia Kemppaala, How the Arctic can help you challenge your assumptions.

Puheen sisältö tiivistetysti: Kuinka Sisulla päästään yli harmaan kiven.

3. Simo Kekäläinen, I speak millennial – How about you?

Puheen sisältö tiivistetysti: Sukupolvien välisen kuilun kaventaminen ja ymmärryksen lisääminen.

4. Jukka Ahola, Can you hack creativity with data?

Puheen sisältö tiivistetysti: Kirjailijan tarina metodista kirjan kirjoittamiseen.

Teoreettisen puheiden keskeisen sisällön ja argumentin muodostaa puhujan oma työ tai tutkimus, ja puheet ovat pääasiallisesti faktoihin ja tutkimustuloksiin pohjautuvia.

1. Alexandra Middleton, Prejudices about the Arctic / Ennakoluuloja arktisista alueista

Puheen sisältö tiivistetysti: Tutkimukseen perustuva analyysi median välittämästä kuvasta arktisista alueista.

2. Eva Pongracz, To waste or not waste: Sustainable consumption or sustainable mindset

Puheen sisältö tiivistetysti: Tutkimukseen perustuva analyysi kuluttamisesta ja kierrättämisestä.

3. Markku Korkiakoski, What's trust got to do with it? – The importance of understanding in the digital age.

Puheen sisältö tiivistetysti: Fakta-analyysi ihmisten verkossa jakamasta tiedosta ja mediaosaamisesta.

4. Nønne Prisle, Small steps for us, a great leap for our planet.

Puheen sisältö tiivistetysti: Osittain tutkimukseen perustuva puhe nanopartikkeleiden roolista ilmastonmuutoksessa ja henkilökohtaisten valintojen merkityksestä.

5. Tiina Ristikari, Let's talk about children - a Nordic model for helping ALL children flourish.

Puheen sisältö tiivistetysti: Tutkimukseen perustuva puhe hyvinvointiyhteiskunnan työkalujen rakentamiseen kohorttitutkimuksen avulla.

6.1 Virittäminen tarinataajudelle

Jotta luvussa 3 kuvailemani dopaamiinirykyt saadaan aikaiseksi, tulee kuulijan aivojen virittäytyä tarinataajudelle ja tajuta kuulevansa tarinaa. Voimme toki aina luottaa siihen, että aivomme ovat virittäytyneet jäsentämään näkemänsä ja kuulemansa tarinan muotoon (Boyd 2009, 157). Puheissa oli kuitenkin varsin selkeitä vinkkejä tarinataajuudelle virittämiselle.

Jaottelin löytämäni vihjeet kolmeen ryhmään:

- 1) Suora kutsu: ”Anna, kun kerron teille tarinan” tai ”Olipa kerran...”
- 2) Aikaan ja/tai paikkaan viittaava ilmaisu. Aikamuodon muutos: ”Eräänä päivänä, kun juoksin metsässä...”
- 3) Aikaan ja/tai paikkaan viittaava ilmaisu. Ei muutosta aikamuodossa. ”Yhtenä päivänä Liisa juoksee metsässä...”

Yhtä vaille kaikissa puheissa oli selkeitä kutsuja tarinoihin. Yleisin tapa johdatella kuulija tarinaan oli aikamuodon muuttaminen imperfektiin ja ajan ja/tai paikan, eli lähtötilanteen, kuvaileminen.

- (1) Oli aikainen talviaamu, kun avasin kotini oven ja [...]. (Alamikkilä 2020)
- (2) Eräänä kylmänä talviaamuna ovikelloni soi ja yllättäen löysin itseni seisovan jäisellä joella. (Kemppaala 2020)
- (3) Keväällä 1986 tapahtui Tshernobylin ydinonnettomuus. [...] Olin silloin lapsi ja katsoin uutisia kauhuissani. (Prisle 2020)

Näiden lisäksi tarinaan viritettiin suoralla kutsulla. Olen laskenut näihin paitsi kerrat, joissa puhuja suoraa sanoo kertovansa seuraavaksi tarinan, myös aloituksen "Olipa kerran...", joka on kielellisenä ilmaisuna yhtä vahva.

- (1) Olipa kerran löyhä kansa pohjoisessa Euroopassa. (Ristikari 2020)
- (2) Anna kun kerron teille tarinan. Kun vanhempani olivat nuoria [...]. (Kekäläinen 2020)
- (3) Kerron teille tarinan siitä, kuinka opin sanomaan 'Ei' ja kuinka minusta tuli se nainen, joka olen tänään. (Alamikkilä 2020)

Ei liene yllättävää, että inspiraatiopuheissa tarinaan virittämisen määrä oli selkeästi korkeampi, 1,75 / puhe, kuin faktapuheissa, joissa itsenäisiä tarinoita käytettiin keskimäärin kerran puheen-vuoron aikana.

6.2 Monomyytit TEDxOulu-puheissa

Monomyyttejä TEDx-puheissa? Todellakin! Mielenkiintoista arkkityypeissä ja monomyyteissä on se, että ne ovat sitä tarinataajuutta, jonne meidät kaikki on viritetty ja jota me luonteisesti kuuntelemme. Vaikka se kuinka hauskalta kuulostaisikin ja näyttäisi, näissä tarinoissa ei ole laitettu harmaata viittaa sille proffalle, joka antoi ehkä juuri sen ratkaisevan vinkin, Batman -asua yrityksen toimitusjohtajan päälle eikä hiilihankoa suuryrityksen toimitusjohtajalle, jonka tehtaan hiilidioksidipäästöt kohoavat pilviin. Niin hauskaa kuin se olisikin, ovat monomyytit elokuvien ja kirjojen ulkopuolella usein hieman hienovaraisempia ja ehkäpä jopa tylsempiä.

6.2.1 Sankarit, varjot ja mentorit

Lähestulkoon kaikissa puheissa sankarin viitta käärittiin kertojan itsensä ylle ja tarina kerrottiin ensimmäisessä persoonassa. Vaikka Ristikarin puheessa tarinataajuudelle virittäminen oli selkeää ja vahvaa, hänen kertomissaan tarinoissa sankariksi nousivat Suomen kansa ja kuvitteellinen perheen äiti. Kempapaalan toisessa tarinassa voidaan tulkita päähenkilön olevan pohjoisen kaupungin asukkaat, jotka kekseliäästi taistelivat lamaa ja työttömyyttä vastaan. (Ristikari 2020, Kempapaala 2020).

Varjot olivat puolestaan puheissa selkeästi monitahoisemmat verrattuna perinteiseen tarinankerontaan. Monomyyteissä varjot kuvaavat sisäisiä pelkojamme ja ovat tukahdutettujen tunteiden

voima. Perinteisessä tarinankerronnassa ne puetaan viittoihin tai piilotetaan synkkien maskien taakse. (Vogler 1988.) Mielenkiintoisesti, erityisesti inspiraatiotarinoissa, varjoja ei ollut naamioitu ja sisäiset pelot sanallistettiin ilman suurempaa symboliikkaa. Tarinoissa sankarit taistelivat omia epävarmuuksiaan, miellyttämisenhalujaan ja epäluulojaan kohtaan.

Mentorit olivat yhtä moninaisia kuin sankaritkin. Ristikarin puheessa mentorin voidaan nähdä olevan suomalainen tiedonkeruujärjestelmä, jonka avulla Terveiden ja hyvinvoinnin laitos on saanut ylivertaisen tiedostojärjestelmän koskien kansalaisten toimia. Tämän avulla on pystytty kukistamaan kauheuksia, kuten nälänhätä, köyhyys ja lasten syrjäytyminen.

6.2.2 Kemppaalan sankarin matka

Lähes tyylipuhdas Campbellin oppien sankarin matka löytyi kahdestakin eri puheesta, Alamikkelältä ja Kemppaalalta, jotka molemmat kertovat henkisen kasvun tarinan.

Kemppaalan TEDx -puhe hajoitettuna Sankarin matkaan:

Tavallinen elämä, johon tulee muutos:

Kertoja (Sankari) on juuri mennyt naimisiin turvallinen ura opettajan odottaa.

Narri kutsuu seikkailuun ja sanansaattajan kohtaaminen. Kieltäytyminen seikkailusta:

Opettaja (narri) ehdottaa, että sankarin tulisi opiskella kauppatieteitä. "Ei koskaan", sankari ajattelee ja kieltäytyy näin kutsusta seikkailuun. Kotonakin ystävät (narrit) koputtelevat ovella ja pyytävät sankaria avantoon (varjo), joka symbolisoi tarinassa ennakkoluuloja. "Hirveää", sankari ajattelee, eikä ole vielä valmis kohtaamaan omia sisäisiä demonejaan.

Ensimmäisen kynnyksen ylittäminen ja sitoutuminen muutokseen:

Kaupungissa alkaa kuitenkin mennä huonosti, suuryritys lopettaa toimintansa ja useat ihmiset jäävät työttömiksi. Kaupungin talous ja yritysten hyvinvointi on uhattuna. Vihdoin sankari lähtee seikkailuun ja ylittää ensimmäisen kynnyksen ja sitoutuu muutokseen: yritysmaailma ei olekaan kylmä ja itsekeskeinen.

Sankari saa yliluonnollisen lahjan, kohtaa mentorin, ja lähtee kohti syvintä luolaa:

Hyvistä aikomuksista huolimatta kaupungin talous ei kuitenkaan lähde nousuun, sillä yritykset eivät osaa markkinoida tuotteitaan rahoittajille. Sankari saa käsiinsä yliluonnollisen lahjan, suomalaisen sisun. Yhdessä mentorin/liittolaisen Matin kanssa he lähtevät kohti syvintä luolaa: toteuttamaan mahdotonta ajatusta: rakentamaan tapahtumaa, jossa yrittäjät laitetaan avantoon pitämään myyntipuhetta rahoittajille.

Sankari tapaa matkallaan haasteita ja houkutuksia:

Täytyy saada rahoitus ja minimaalisella rahalla näkyvyyttä kalliissa sijoittajatapahtumassa.

Äärimmäisen tulikokeen kokeminen ja palkinto

Tapahtuma saadaan aikaiseksi, se menestyy ja häntä haastatellaan Newsweekiin ja Timesiin.

Äärimmäisemmän tulikokeen kohtaaminen:

Jäljellä on kuitenkin lopullinen omien ennakkoluulojen voittaminen ja kylmään avantoon meneminen. Mentori Niina vie sankarin avantoon ja antaa elämänopetuksen.

Sankari palaa eliksiirin kanssa:

Sankari on voittanut epäluulonsa ja on valmis ottamaan uusia haasteita vastaan.

6.3 Tarinatyyppit TEDxOulu-puheissa

Christofer Booker jakoi tarinat seitsemään tyyppiin niiden juonien perusteella. Kaikki TEDxOulu -puheet olivat jotenkuten sijoitettavissa Bookerin tarinatyyppien alle, mutta aivan kaikkia tarinatyypppejä ei puhdasoppisesti puheista löytynyt.

Selkeästi yleisimmät tarinatyyppit olivat ryysyistä rikkauksiin, etsintä ja taistelu hirviötä vastaan. Ryysyistä rikkauksiin -tarinoissa vaatimattomista oloista lähtöisin oleva sankari saa valtaa, mielellään vielä menettää sen, ennen kuin saa sen lopussa kasvaneena ihmisenä. Etsinnässä sankarit pyrkivät tiettyyn päämäärään kohdaten esteitä ja houkutuksia matkan varrella. (Rauhala & Vikström 2014, 145–147.)

Toisin kuin Bookerin tutkimat tarinat, TEDxOulu -tapahtuman puheiden tarinat eivät aina olleet täydellisiä rakenteiltaan tai henkilöhahmoiltaan. Aina tarinatyyppin määrittely ei ollut helppoa ja omalle tulkinnalle jäi enemmän tilaa.

Hyvin useissa inspiraatiopuheissa etsittiin jotain henkilökohtaista ominaisuutta, vahvuutta, sisäistä rauhaa tai työkaluja harmoniaan sukupolvien välillä. Tämä olisi myös äärimmäisen helposti taipuva tarinamuoto tietoperustaisiin puheisiin, joissa pääsääntöisesti etsitään ratkaisuja tutkimusongelmiin. Luokittelin tarinat tähän kategoriaan, jos heti tarinan alussa selkeästi ilmaistiin, mitä lähdettiin etsimään.

- (4) Kaksi ja puoli vuotta sitten, Toukokuun 2. päivä, kello 6.03 aamulla nukuttuaan 7 tuntia ja 31 minuuttia päätin tekeväni kaksi asiaa. Ensinnäkin kirjoittaisin kirjan, matkakertomuksen, (engl. roadtrip novel) ja toiseksi seuraisin ja analysoisin kirjoitustapojani, jotta löytäisin keinoja, joilla saada kirjani loppuun. [...]

Tarinan opetus on yksinkertainen: päästäksesi maaliin täytyy tehdä kaksi asiaa: etsiä syy aloitamiselle ja löytää tapa, jolla jatkaa työntekoa. (Ahola 2020.)

Ryysyistä rikkauksiin -tarinoita löysin puheista neljä. Tarinan päähenkilön alkuasetelma oli tässä määräävä. Sijoitin tarinat tähän kategoriaan, jos alkutilanne oli selkeästi surkea. Muuten tämän tarinanrakenteen ja etsinnän välinen ero on hiuksen hieno ja täysin tulkinnallinen.

Ristikarin puheen tarina oli tiivis ja puhdasoppinen ryysyistä-rikkauksiin -tarina, jossa tarinan sankari, köyhä ja kituva pohjoisen kansa, päätyy maailman onnellisimmaksi kansaksi.

- (5) Olipa kerran köyhä kansa pohjoisessa. Siellä asuvat ihmiset työskentelivät kovaa yrittäen ruokkia suuret perheensä. Tämän kansan lapset harvoin elivät yli 50-vuotiaiksi, itseasiassa joka kymmenes kuoli ennen viidettä syntymäpäiväänsä [...] Tämä kansa oli Suomi.

Suomalaiset yhdistivät voimansa ja päättivät, että ainoa tapa selvitä uhkaavasta tilanteesta oli panostaa kansalaisten hyvinvointiin ja koulutukseen. [...] Vuosien aikana hyvinvointiyhteiskunta vahvistui, eliniänodote nousi yli 70-vuoteen ja kansainvälisissä vertailuissa Suomi on koulutuksen ja onnellisuuden kärkimaa. (Ristikari 2020)

Myös Alamikkelän kasvutarina kiltistä työstä vahvaksi omilla jaloillaan seisovaksi naiseksi voidaan helposti tyypittää ryysyistä rikkauksiin -tarinaksi.

- (6) Minun täytyy myöntää, olin ennen ihmisten miellyttäjä. [...] Minulla oli niin huono itsetunto, että annoin kenen tahansa kävellä ylitseni. On sanomattakin selvää, etten ollut onnellinen. [...]

Työskentelen yrittäjänä, [...] tapasin elämäni miehen, vietän aikaani lomamatkoilla ja harrastan.

6.4 Kuuden kohdan kaava

Kekäläisen (2020) puhe on helposti kiteytettävissä Pixarin tarinarunkoon (Rauhala & Vikström 2014, 149). Vaikka hänen puheessaan ei juurikaan ollut suoria sisäisiä tarinoita, oli koko puheen rakenne saatu tehokkaasti tarinallistettua. Puheessaan Kekäläinen puhuu sukupolvien välisestä kuilusta ja kulttuurisista väärinymmärryksistä, joita eri sukupolvien törmäykset aiheuttavat.

- 1) Olipa kerran...*tilanne, jossa vanhemmat sukupolvet eivät ymmärtäneet milleniaalien kieltä ja elämäntapaa.*
- 2) Joka päivä... *vanhemmat ihmiset moittivat nuoria, ymmärtämättä kuitenkaan heidän tarkoituksensa.*
- 3) Kunnes eräänä päivänä... *sankari törmäsi sanakirjaan, jossa myös selitettiin kulttuurin ominaispiirteitä ja käytöstapoja.*
- 4) Ja sen vuoksi.... *kertoja alkoi selvittämään milleniaalien käytöstapoja.*
- 5) Ja sen vuoksi... *kertoja päätti tehdä milleniaalien sanakirjan, joka selittäisi kulttuurisia eroja sukupolvien välillä*
- 6) Kunnes lopulta... *maailmassa vallitsee kunnioitus ja ymmärrys sukupolvien välillä.*

7 TULOKSET

Lähdin tällä lopputyöllä hakemaan vastauksia seuraaviin kysymyksiin:

1) ja 2) Mikä tekee tarinan ja miksi me käytämme tarinoita vaikuttavassa viestinnässä?

Syy käyttää tarinoita vaikuttavassa viestinnässä on se, että on vaikea keksiä mitään muuta laillista tapaa saada kuulijaa muuttamaan käytöstään, olemaan anteliaampi, samaistumaan kertomuksesi arvoihin, samaistumaan omiin ideoihisi ja keskittymään paremmin.

Kaikissa opinnäytetyössä mainituissa tutkimuksissa on selkeästi nähtävissä, että mikä tahansa retoriikka ei riitä muuttamaan ihmisen toimintaa. Jotta tarinalla voidaan vaikuttaa ja saadaan kuulija viritettyä tarinataajuudelle, täytyy tarinassa olla rakenne ja mielellään antaa tarinan kuuntelijalle mahdollisuus samaistua tarinan päähenkilöön.

Kysymykseen, mikä varsinaisesti tekee vaikuttavan tarinan, ei ole yksiselitteistä vastausta. Olen kuitenkin esitellyt tarinankerronnan peruspilarit ja ne tarinarakenteet, jotka esiteltyjen teorioiden mukaan vaikuttavat ihmisen jaettuun kollektiiviseen eli monotyyppeihin.

3. Miten tarinoita käytettiin TEDxOulu -tapahtumassa?

- d. Miten kuulija viritettiin tarinataajuudelle?
- e. Minkälaisia monotyyppisiä tarinoita löytyy?
- f. Minkälaisia tarinarakenteita tarinoista löytyy?

Kuten heti alussa kuvatessani tutkimusmenetelmää jo totesin, sisällönanalyysi keskittyy kuvailemaan sisältöä tutkimuksen tuloksena sen sijaan, että varsinaisesti analysoisi niitä (Tuomi & Sarajärvi 2018). Näin myöskään tämän lopputyön tulokset eivät ole viiltävä ja kokoava kvantitatiivinen analyysi puheiden sisällöistä, enkä missään nimessä rohkene tekemään johtopäätöksiä aiheesta. Pikemminkin tuloksena on tämän opinnäytetyön kuudes luku.

Voidaan kuitenkin todeta, että monotyypit pitävät pintansa ja tutkimusaineiston puheista lähestulkoon kaikki sisälsivät jonkinlaisia klassisia elementtejä. Olin huomattavan yllätynyt löytäessäni puheista lähes täydellisen sankarin matkan ja vielä kahteen kertaan.

8 POHDINTA

Tämä opinnäytetyö on ollut pitkä prosessi ja itselleni silmät avaava kokemus.

Jos lähtisin tekemään työtä nyt, tekisin useita asioita eri tavalla: rajaisin tarkemmin, mutta myös laajentaisin tietoperustaa ja analyysia erityisesti retoriikan tutkimuksen ja retoristen keinojen osalta. Olisin myös huomattavasti parempi tieteentekijä ja pohtisin tutkimuskysymykseni tarkemmin ja sivistyneemmin. Samalla rajaisin analysoitavaa tutkimusaineistoa ja käyttäisin tietoperustaa vahvemmin tutkimuksen apuvälineenä. Veisin vahvasti itse tekstiä ja tutkimusta, enkä antaisi sen viedä minua.

Tätä työtä olisi voinut lähteä viemään usean suuntaan. Itse syventäisin tutkielmaa tarinan ja retoriikan keinoihin diskurssianalyysin kautta. Työtä voisi myös lähteä syventämään tarinan kerronnan laadullisiin kysymyksiin. Seuraavan työ voisi tutkia esimerkiksi eri tyylisten tarinoiden vaikutuksia.

Olen edelleen lähes lapsellisen onnellinen määrittelemästäni tarinataajuudesta ja ennen kaikkea häkeltynyt niistä vaikutuksista, joita tarinoilla ihmisiin on.

Kuten totesin, tekisin nyt useita asioita eri tavalla. Se lienee yksi oppimisen määritelmistä.

Tämä opinnäytetyöprosessin kaksi viimeistä kuukautta sijoittuu covid-19-pandemian ajalle. Väliseminaari pidettiin 17.3.2020. Tämä oli seuraava päivä siitä, kun pääministeri Sanna Marin asetti Suomeen poikkeustilan, ensimmäistä kertaa toisen maailmansodan jälkeen. Koulut, julkiset laitokset kuten kirjastot ja museot sekä valtion rajat suljettiin, liikkumista rajoitettiin ja ihmiset asetettiin etätöihin. Arkista elämistä ja tekemistä määräävä ohje oli: ”Pysykää kotona”.

Tuona tiistaiaamuna käydessämme opinnäytetyön ohjaajan kanssa läpi kirjallisuuslähteitä sanoin, että menen vielä istumaan päiväksi kirjastoon ja tarkistan kertaalleen kaikki viitteet läpi ja samalla syvennän tiettyjä osioita lähdekirjallisuudesta. Sitten tajusin. Kirjastoitan ovat kiinni. Näin ollen en ole kyennyt tarkastamaan lähdekirjallisuutta ja olen päässyt käyttämään luovuutta loppuvaiheen lähteiden etsimiseen. Pahoittelen ja pyydän myös ymmärrystä siihen, että olen käyttänyt tässä myös toisen käden lähteitä erityisesti myöhemmässä vaiheessa opinnäytetyön sisältöön liittyvän retoriikan keinojen kohdalla.

LÄHTEET

Aaltonen, M. & Heikkilä, T. 2003. Tarinoiden voima – miten yritykset hyödyntävät tarinoita. Jyväskylä: Gummerus.

Ahola, J. 2020. Can you hack creativity with data? Puhe TEDxOulu-tapahtumassa 26.1.2020, Oulu. Viitattu 30.4.2020, <https://www.youtube.com/watch?v=Nr4bX4F7ie8&t=112s>.

Alamikkellä, H. 2020. How to say NO and discover your inner Arctic mindset. Puhe TEDxOulu-tapahtumassa 26.1.2020, Oulu. Viitattu 30.4.2020, <https://www.youtube.com/watch?v=Z1CT0be8-Vg>

Aristoteles. 1997. Retoriikka. Suom. Juha Sihvola, Paavo Hohti & Päivi Myllykoski. Helsinki: Gummerus. Alkuperäisjulkaisu 300-luku eaa.

Ashraf, N., Bohnet, I. & Piankov, N. 2006. Decomposing Trust and Trustworthiness - Supplementary material. Viitattu 26.4.2020, https://static-content.springer.com/esm/art%3A10.1007%2Fs10683-006-9122-4/MediaObjects/10683_2006_Article_9122.pdf.

Boyd, B. 2009. On the Origin of Stories. Cambridge: The Belknap Press of Harvard University.

Godin, S. 2008. Kaikki markkinoijat ovat valehtelijoita. Jyväskylä: Gummerus.

Hasson, Uri 2017. This is your brain on communication. TED Conferences, LLC. Viitattu 3.5.2020, <https://ideas.ted.com/this-is-your-brain-on-communication>.

Hasson, Uri 2016. TED-puhe This is your brain on communication. TED Conferences, LLC. Viitattu 3.5.2020, https://www.ted.com/talks/uri_hasson_this_is_your_brain_on_communication.

Heath, C. & Heath, D. 2008. Made to Stick: Why Some Ideas Survive and Others Die. New York: Random House.

Heinonen, T., Kivimäki, A., Korhonen, K., Korhonen, T., Reitala, H. & Aristoteles. 2012. Aristoteleen runousoppi – Opas aloittelijoille ja edistyneille. Helsinki: Teos.

Hiltunen, A. 2005. Aristoteles Hollywoodissa: menestystarinan anatomia. Helsinki: Gaudeamus.

Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E. 1999. Diskurssianalyysi liikkeessä. Tampere: Vastapaino.

Kauffman, G. & Libby, L. 2012. Changing beliefs and behaviour through experience-taking. *Journal of Personality and Social Psychology*, Vol 103(1). Viitattu 26.4.2020, https://www.researchgate.net/publication/221981325_Changing_Beliefs_and_Behavior_Through_Experience-Taking.

Kekäläinen, S. 2020. I speak millennial – How about you? Puhe TEDxOulu-tapahtumassa 26.1.2020, Oulu. Viitattu 20.4.2020, <https://www.youtube.com/watch?v=5bARp8InOcl>.

Kemppaala, M. 2020. How the Arctic can help you challenge your assumptions. Puhe TEDxOulu-tapahtumassa 26.1.2020, Oulu. Viitattu 20.4.2020, <https://www.youtube.com/watch?v=enNFd7iCBrE>.

Killingsworth, M. 2004. *Appeals in Modern Rhetoric – An Ordinary-Language Approach*. Carbondale: Southern Illinois University Press.

Korkiakoski, M. 2020. What's trust got to do with it? – The importance of understanding in the digital age. Puhe TEDxOulu-tapahtumassa 26.1.2020, Oulu. Viitattu 20.4.2020. <https://www.youtube.com/watch?v=KrTvTMKg9rw>.

Lindström, M. 2009. *Buyology – ostamisen anatomia*. Helsinki: Alma talent.

Middleton, A. 2020. Prejudices about the Arctic. Puhe TEDxOulu-tapahtumassa 26.1.2020, Oulu. Viitattu 30.4.2020, <https://www.youtube.com/watch?v=n7CT9MLteuM&t=116s>.

Morse, G. 2006. Decision and Desire. *Harvard Business Review*. Viitattu 26.4..2020, <https://hbr.org/2006/01/decisions-and-desire>.

Prisle, N. 2020. Small steps for us, a great leap for our planet. Puhe TEDxOulu-tapahtumassa 26.1.2020, Oulu. Viitattu 30.4.2020, <https://www.youtube.com/watch?v=o1at9wPXXkw>.

Pongracz, E. 2020. To waste or not waste: Sustainable consumption or sustainable mindset. Puhe TEDxOulu-tapahtumassa 26.1.2020, Oulu. Viitattu 30.4.2020, https://www.youtube.com/watch?v=_KLSLpNp3ko.

Propp, V., Martin A. & Richard P. 1984. Theory and History of Folklore. Minneapolis: University of Minnesota Press.

Rauhala, M. & Vikström, T. 2014. Storytelling työkaluna – vaikuta tarinoilla bisneksessä. Helsinki: Talentum.

Ristikari, T. 2020. A nordic model for helping ALL children flourish. Puhe TEDxOulu-tapahtumassa 26.1.2020, Oulu. Viitattu 30.4.2020, <https://www.youtube.com/watch?v=pftOllxL4MM>.

Schuber, N. 2016. Mirror Marketing: Introducing the Neuron. Viitattu 22.5.2020, <https://www.linkedin.com/pulse/mirror-marketing-introducing-neuron-nathan-schubert>.

TED Conferences, LLC 2020a. History of TED. Viitattu 26.4.2020, <https://www.ted.com/about/our-organization/history-of-ted>.

TED Conferences, LLC 2020b. TEDx Speaker Guide. Viitattu 8.3.2020, <http://storage.ted.com/tedx/manuals/tedxspeakerguide.pdf>.

Torkki, J. 2015. Puhevalta käyttöön! Näin valmistelet elämäsi parhaan puheen. Helsinki: Otava.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Vogler C. 1998. The Writer's Journey 2nd Edition. Studio City: Michael Wiese Productions.

Wikipedia 2020a. Monomyytti. Viitattu 8.3.2020, <https://fi.wikipedia.org/wiki/Monomyytti>.

Wikipedia 2020b. Paatos. Viitattu 22.5.2020, <https://fi.wikipedia.org/wiki/Paatos>.

Zak, P. 2011. TED Talk: Trust, morality – and oxytocin? Viitattu 26.4.2020.

https://www.ted.com/talks/paul_zak_trust_morality_and_oxytocin.

Zak, P. 2016. Why Inspiring Stories Make Us React: The Neuroscience of Narrative. Viitattu 3.5.2020.

<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4445577/>.